

Comparative Study of Parenting Education Curricula in Selected Countries: Lessons for the Educational System of the Islamic Republic of Iran

Zahra Mirmosayeb¹ , Mohammadreza Nili Ahmadabadi²
Maryam Fatehizade³

1. PhD Student in Curriculum, Department of education, Faculty of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

Z.mirmosayeb@edu.ui.ac.ir

2. Associate Professor of Curriculum, Department of education, Faculty of Education and psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran (Corresponding Author).

m.nili.a@edu.ui.ac.ir

3. Professor. Department of Counseling, Faculty of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

m.fatehizade@edu.ui.ac.ir

Received: 2025/05/08; Accepted 2025/09/09

Extended Abstract

Introduction and Objectives: Today's demands have led to the simultaneous pursuit of parenting education through the fields of andragogy (adult education) and pedagogy (the science and art of parenting). In some countries, not only have family-centered, community-based, or media-centered parenting education opportunities not been neglected, but these resources have been developed within the framework of a school-centered curriculum. In a study conducted by Merin (2018) titled "Review and Evaluation of Parenting Education," the effectiveness of the educational platform in achieving the program's goals and in accordance with the needs of parents and children has been examined.

Another study titled “Providing parenting education to teenagers: a culturally comprehensive program” was conducted in 2019 by Colbert at the University of California, which provided culturally appropriate parenting information to teenagers. This curriculum was presented to learners through various modules over the course of one academic year by social workers, parent education trainers, and school counselors. The content included infant and toddler development, parenting styles, safety issues, establishing healthy relationships, the importance of fathers’ roles, life skills, discipline, cultural expectations surrounding parenting, adverse childhood experiences, resilience, and self-care.

Studying the curricula of different countries is considered necessary because it follows a thoughtful, systematic, and diligent approach to developing parenting competencies. It can provide comprehensive information in the field of parenting education to curriculum developers in our country. The opportunity to draw on the experiences of other countries in accordance with religious beliefs, social norms, and Iranian-Islamic cultural values can help achieve goals in the face of competitive demands, given the constraints of time and resources. Because the quality of existing curricula in the field of parenting education varies across different countries, and there is no single formula for developing a desirable educational program, familiarity with this field can help inform the development of a parenting education curriculum in Iran by examining and comparing practical and executive solutions. The present study aimed to conduct a comparative analysis of parenting education curricula in Canada (British Columbia and Ontario), Scotland, the United States (Virginia, Illinois, and Michigan), and Jamaica, drawing on the experiences of these countries.

Methodology: The approach employed in the present study is qualitative and comparative, utilizing a descriptive-analytical method of a documentary nature. The selection of countries was based on a purposive sampling technique, focusing on leading and successful countries in this field that had more comprehensive documents available. The parenting education curricula of these countries were extracted and analyzed accordingly. The required data to address the research question were collected through the review of research reports and documents available on the educational websites of the selected countries, as well as searches in domestic databases such as the Comprehensive Humanities Portal, the Jihad Daneshgahi Scientific Information Database, and international databases including ERIC, ScienceDirect, Springer, Taylor & Francis, Sage, Wiley, and ProQuest. The framework employed in this study is George Bereday’s model, which consists of four

stages: description, interpretation, juxtaposition, and comparison (Wahlström, Alvunger, & Wermke, 2018). Structured parenting education documents containing clear elements such as objectives, detailed content, explicit teaching-learning activities, and evaluation guidelines were selected and described. After the juxtaposition stage, the similarities and differences among the parenting education curricula of the mentioned countries were critically evaluated and analysed.

To ensure validity, the criteria proposed by Roya and Prati (2003) were employed, along with structured processes for data recording, writing, and interpretation. For reliability estimation, Scott's method (2012) was applied, wherein the coding checklist was provided to five experts, resulting in an inter-rater agreement coefficient of 85%, which was confirmed and accepted.

Findings: The reality is that there is a great deal of variation in what individuals do in their role as parents across cultures, and an understanding of culturally informed parenting practices is beneficial in determining curriculum elements. For example, qualitative studies of American families have shown that parents' descriptions of desirable child characteristics often focus on respect and obedience. For this reason, respectful interactions, the development of positive self-concepts, and respect for others, as well as the use of participatory and respectful negotiation techniques, have been emphasized in American parenting curricula. In Canada, parenting curricula have also been designed to leverage students' cultural capital, aiming to have the most significant impact on their thoughts and behaviours. There is also a demand for accessible services tailored to the needs, ages, and circumstances of families across Scotland; therefore, an appreciation of cultural diversity has been given attention in the area of childcare in Scotland. Parenting education in Jamaica has considered flexibility in selecting and determining topics, as well as using topics and examples relevant to the local context of students. Curriculum developers can provide culturally appropriate and effective interventions for Iranian students by recognizing and respecting their religious, moral, and spiritual beliefs in the field of parenting education, thereby promoting Islamic ideals. Given the assumption that Islam is not only a religion but also a way of life (Aya-tollahi, 2013), it has a pivotal role in shaping core values regarding family life. Therefore, parenting education in accordance with the Islamic perspective does not mean education in accordance with global trends, but rather preparing learners to remain faithful to the fact that God is the primary caretaker and nurturer of children and that parents, as facilitators

of the path of upbringing, can achieve the best results by fulfilling their duties and seeking God's help and grace (Fitriyah & Maksum, 2023). Additionally, this curriculum emphasizes the preservation of human dignity and the child's pure divine nature. Using the experiences of other countries in the field of parenting education and trying to overcome the weaknesses of traditional, standard, and partial parenting models, along with benefiting from the holistic guidelines of the religion of Islam, can be considered highly valuable in developing the parenting education curriculum of the Islamic Republic of Iran (Hermawan et al., 2023).

Discussion and Conclusion: According to the study's results, adapting the content to the age and developmental stage of students is considered essential. In most areas, content support, timely presentation of content, and standardized and controlled presentation of educational content have been considered the main features of parenting education curricula. It is also recommended to pay attention to the importance of motherhood and wifely duties from the perspective of Islam, to mention the characteristics, duties and management of successful women in the family, to the importance of recognizing the temperament of family members and to prepare appropriate and healthy food according to the model of Islamic medicine (Bagheri, Latifi, & Abdollahi, 2021).

Paying attention to the importance of effort and its impact on all aspects of life, including raising children and contemplating the afterlife, can help foster a monotheistic generation and children's aspiration for excellence (Haghshenas, Janbozorgi, Arab-Pour, 2025). The revision of curricula at different levels in accordance with the results of this research and in line with Iranian Islamic culture, so that they cover the necessary components for parenting education, is one of the suggestions of the present study. It is also recommended to collect up-to-date information about a wide range of parenting education programs in the educational systems of other countries, which will help policymakers and education experts in Iran choose the appropriate curriculum.

Keywords: Parenting Education, Comparative Study, Curriculum, Educational System of the Islamic Republic of Iran.

Cite this article: Mirmosayeb, Zahra, Nili Ahmadabadi, Mohamad reza, and Fatehizade, Maryam (2026). Comparative Study of Parenting Education Curricula in Selected Countries: Lessons for the Educational System of the Islamic Republic of Iran. *Journal of Islamic Education*, 21(55): 7-48.

مطالعه تطبیقی برنامه‌های درسی مرتبط با آموزش والدینی در کشورهای منتخب؛ آموزه‌هایی برای نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران

زهرا میرمسیب^۱، محمدرضا نیلی احمدآبادی^۲

مریم فاتحی زاده^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

Z.mirmosayeb@edu.ui.ac.ir

۲. دانشیار برنامه درسی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول).

m.nili.a@edu.ui.ac.ir

۳. دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

m.fatehizade@edu.ui.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۱۸؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۱۸

چکیده گسترده

مقدمه و اهداف: مطالبات امروزی، پیگیری هم‌زمان آموزش والدینی از طریق حوزه آندروگوژی (آموزش بزرگسالان) و حوزه پداگوژی^۱ (علم و هنر تربیت) را باعث شده است و در برخی از

1. Pedagogy

Authors retain the copyright. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

کشورها، نه تنها از فرصت‌های آموزش والدینی خانواده‌محور و مبتنی بر جامعه و یا رسانه‌محور صرف نظر نشده، بلکه این منابع در چارچوب یک برنامه درسی مدرسه‌محور توسعه یافته است. در مطالعه‌ای که توسط آرتنا مرین^۱ (۲۰۱۸) با عنوان «بررسی و ارزیابی آموزش والدینی» انجام شده، کارایی بستر آموزشی در دستیابی به اهداف برنامه و متناسب با نیازهای والدین و فرزندان مورد بررسی قرار گرفته است.

مطالعه دیگری تحت عنوان «ارائه آموزش والدینی به نوجوانان: برنامه جامع فرهنگی» در سال ۲۰۱۹ توسط کلبرت^۲ در دانشگاه کالیفرنیا انجام شده است که به ارائه اطلاعات والدینی متناسب با شرایط فرهنگی به نوجوانان پرداخته است. این برنامه درسی از طریق پودمان‌های مختلف و در طی یک سال تحصیلی توسط مددکاران اجتماعی، مربیان آموزش والدینی و مشاوران مدرسه به فراگیران ارائه می‌شد. محتوا شامل رشد شیرخوار و کودک نوپا، سبک‌های فرزندپروری، مسائل مرتبط با ایمنی، برقراری روابط سالم، اهمیت نقش پدر، مهارت‌های زندگی، نظم و انضباط، انتظارات فرهنگی پیرامون فرزندپروری، تجارب نامطلوب دوران کودکی، تاب‌آوری و مراقبت از خود بود.

مطالعه برنامه درسی کشورهای مختلف به دلیل پیروی از رویکرد متفکرانه، منظم و جدی در جهت توسعه شایستگی‌های والدینی مورد اعتناست و می‌تواند اطلاعات جامعی در حوزه آموزش والدینی به تدوین‌کنندگان برنامه‌های درسی در کشور ما ارائه دهد. فرصت استفاده از تجربیات سایر کشورها منطبق با اعتقادات مذهبی، هنجارهای اجتماعی و ارزش‌های فرهنگی ایرانی-اسلامی می‌تواند به تحقق اهداف در مواجهه با تقاضاهای رقابتی متناسب با زمان و منابع کمک کند. به دلیل اینکه کیفیت برنامه‌های درسی موجود در حوزه آموزش والدینی در کشورهای مختلف، متفاوت و فرمول واحدی برای تدوین برنامه آموزشی مطلوب وجود ندارد، آشنایی با این حوزه می‌تواند ضمن بررسی و مقایسه راهکارهای عملی و اجرایی به تدوین برنامه درسی آموزش والدینی در ایران کمک کند. پژوهش حاضر، باهدف مطالعه تطبیقی برنامه‌های درسی مرتبط با آموزش والدینی در کشورهای کانادا (بریتیش کلمبیا، انتاریو)، اسکاتلند، آمریکا (ویرجینیا، ایلینوی، میشیگان) و جامائیکا؛ به‌منظور بهره‌مندی از تجارب این کشورها انجام شده است.

1. Araneta-Merlin

2. Colbert

روش: رویکرد مورد استفاده در پژوهش حاضر، کیفی و از نوع مطالعه تطبیقی بوده و شیوه توصیفی-تحلیلی از نوع اسنادی برای آن انتخاب شده است. روش انتخاب کشورها براساس نمونه گیری هدفمند بوده که کشورهای پیشرو و موفق در این حوزه که اسناد کامل تری در این زمینه داشتند بررسی و برنامه های درسی مرتبط با آموزش والدینی این کشورها استخراج شدند. داده های مورد نیاز برای پاسخگویی به سؤال پژوهش از طریق بررسی گزارش های تحقیقی و اسناد موجود در سایت های آموزشی کشورهای مورد مطالعه و جستجو در پایگاه های داخلی مانند پرتال جامع علوم انسانی، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی و همچنین پایگاه های اطلاعاتی در خارج از کشور از جمله -،ERIC، Scencedirect،Springer،Taylor&Francid،Sage،Wiley،Proquest، گردآوری شدند. الگوی مورد استفاده در این زمینه جورج بردی است که دارای چهار مرحله توصیف، تفسیر، مجاورت و مقایسه است (والستروم، آلوونگر و ورمکه،^۱ ۲۰۱۸). در حقیقت اسناد کاملاً ساختاریافته آموزش والدینی که دارای عناصر اهداف، محتوای کاملاً مشخص، فعالیت های یاددهی-یادگیری روشن و دستورالعمل های ارزیابی بودند انتخاب و توصیف شدند. در نهایت بعد از مرحله هم جواری، شباهت ها و تفاوت های برنامه درسی کشورهای مذکور در حوزه آموزش والدینی ارزیابی و تجزیه و تحلیل انتقادی گردید. جهت تعیین روایی، از معیارهای روایی راثو و پری^۲ (۲۰۰۳) و فرایندهای ساخت یافته جهت ثبت، نوشتن و تفسیر داده ها بهره گیری شد. در محاسبه ضریب پایایی از روش اسکات^۳ (۲۰۱۲) استفاده شد و چک لیست کد گذاری در اختیار ۵ نفر از متخصصان قرار گرفت و براساس ضریب توافق اسکات ۸۵ درصد برآورد و مورد تأیید قرار گرفت.

یافته ها: واقعیت این است که تنوع فراوانی در آنچه افراد در نقش خود به عنوان والدین انجام می دهند در فرهنگ های مختلف وجود دارد و درک شیوه های تربیتی مبتنی بر فرهنگ در تعیین عناصر برنامه درسی بسیار کمک کننده است. به عنوان مثال مطالعات کیفی خانواده های آمریکایی نشان می دهد که توصیفات والدین از ویژگی های مطلوب فرزندان، بر احترام و مطاع بودن متمرکز است. به همین دلیل روابط متقابل محترمانه، رشد خودپنداری های مثبت و احترام به دیگران و استفاده از تکنیک های

1. Wahlström, Alvunger & Wermke
2. Rao & Perry
3. Scott

مذاکره مشارکتی و محترمانه در برنامه درسی آموزش والدینی آمریکا تأکید شده است. در کانادا نیز سعی شده برنامه‌های درسی آموزش والدینی مبتنی بر سرمایه‌های فرهنگی دانش‌آموزان طراحی شود تا دارای بیشترین تأثیر بر افکار و رفتار آنها باشد. تقاضا برای دریافت خدمات قابل‌دسترس متناسب با نیازها، سن و موقعیت خانواده‌ها در سراسر اسکاتلند نیز وجود دارد^۱ به همین سبب در حوزه مراقبت از فرزندان، قدردانی از تنوع فرهنگ‌ها در اسکاتلند مورد توجه قرار گرفته است. آموزش والدینی در جامائیکا انعطاف‌پذیری در انتخاب و تعیین موضوعات و استفاده از موضوعات و مثال‌های مرتبط با زمینه محلی دانش‌آموزان را در نظر گرفته است. تدوین‌کنندگان برنامه‌های درسی می‌توانند با شناخت باورهای دینی، اخلاقی و معنوی در زمینه آموزش والدینی، مداخلات فرهنگی مناسب و موقتی برای دانش‌آموزان ایرانی فراهم کنند و از این طریق به ترویج آرمان‌های اسلامی بپردازند. با توجه به این باور که اسلام نه تنها یک دین بلکه به‌مثابه یک شیوه زندگی است (آیت‌اللهی، ۱۳۹۲) و نقش محوری در شکل‌دهی به ارزش‌های اصلی در مورد زندگی خانوادگی دارد؛ بنابراین آموزش والدینی مطابق با دیدگاه اسلامی، به معنای آموزش مطابق با روندهای جهانی نیست. بلکه آماده کردن فراگیران برای وفادار ماندن به این حقیقت است که خداوند مراقب و پرورش‌دهنده اصلی فرزندان است و والدین به‌عنوان هموارکنندگان مسیر پرورش می‌توانند با انجام وظایف خود و توسل به یاری و لطف خداوند، به بهترین نتایج دست یابند (فطریه و مکسوم، ۲۰۲۳). همچنین در این برنامه درسی، حفظ کرامت انسانی فرد و تمرکز بر فطرت پاک الهی فرزند به چشم می‌خورد. استفاده از تجارب سایر کشورها در زمینه آموزش والدینی و تلاش برای غلبه بر نقطه ضعف‌های مدل‌های فرزندپروری سنتی، رایج و جزئی به همراه بهره‌مندی از دستورالعمل‌های کل‌گرایانه دین میبایست می‌تواند در تدوین برنامه درسی آموزش والدینی نظام جمهوری اسلامی ایران بسیار ارزشمند تلقی گردد (هرماوان، رحمت، عزیز و رمضان، ۲۰۲۳).

بحث و نتیجه‌گیری: طبق نتایج پژوهش، متناسب‌سازی مطالب از نظر سن و مرحله رشدی دانش‌آموزان مهم تلقی شده و در اغلب مناطق پشتیبانی از محتوا، ارائه به‌موقع مطالب، ارائه استاندارد و کنترل‌شده

1. Family Life in Scotland Main findings of a survey of Scottish adults for Parenting Across Scotland
2. Fitriyah & Maksum
3. Hermawan et al

نوع مقاله: پژوهشی

محتوای آموزشی به‌عنوان ویژگی‌های اصلی برنامه درسی آموزش والدینی مورد توجه قرار گرفته است. توجه به اهمیت وظیفه مادری و همسری از دیدگاه اسلام، ذکر ویژگی‌ها، وظایف و نحوه مدیریت زنان موفق در خانواده، اهمیت تشخیص دادن مزاج افراد خانواده و تهیه غذای مناسب و سالم طبق الگوی طب اسلامی نیز پیشنهاد می‌گردد (باقری، لطیفی، عبداللهی، ۱۴۰۰).

توجه به اهمیت تلاش و تأثیر آن در همه ابعاد زندگی اعم از تربیت فرزند و آخرت‌اندیشی می‌تواند به تربیت نسل توحیدی و تعالی‌خواهی فرزندان کمک کند (حقوق‌شناس، جان‌بزرگی، عرب‌پور، ۱۴۰۴). بازنگری برنامه‌های درسی مقاطع مختلف مطابق با نتایج این پژوهش و منطبق با فرهنگ ایرانی اسلامی، به‌طوری‌که مؤلفه‌های لازم برای آموزش والدینی را پوشش قرار دهد از پیشنهادات پژوهش حاضر می‌باشد. همچنین با توصیه به گردآوری اطلاعات به‌روز درباره طیف وسیعی از برنامه‌های آموزش والدینی در سیستم‌های آموزشی سایر کشورها و کمک به سیاست‌گذاران و متخصصان تعلیم و تربیت در ایران برای انتخاب برنامه درسی مناسب می‌تواند در این زمینه مفید واقع گردد.

واژگان کلیدی: آموزش والدینی، بررسی تطبیقی، برنامه درسی، آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران.

استناد: میرمسیب، زهرا، نیلی احمدآبادی، محمدرضا، و فاتحی‌زاده، مریم (۱۴۰۵). مطالعه تطبیقی برنامه‌های درسی مرتبط با آموزش والدینی در کشورهای منتخب؛ آموزه‌هایی برای نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران. مجله تربیت اسلامی ۲۱(۵۵): ۷-۴۸.

۱. مقدمه و بیان مسئله

نحوه پرورش فرزند، سؤالی است که افراد و خانواده‌ها از نسلی به نسل دیگر با آن روبه‌رو بوده و اکثر بزرگسالان از روزگاران قدیم صرف‌نظر از سن، نژاد، جنس و وضعیت اقتصادی و اجتماعی با این چالش مواجه بوده‌اند (حسنه و لاراشیندا،^۱ ۲۰۲۳). هم‌زمان با آگاهی فزاینده در جامعه که ریشه بسیاری از مشکلات اجتماعی را آموزش ناکافی والدین بیان می‌کند، انجام وظایف والدینی امروزه با دشواری بیشتر و اغلب با احساس عدم آمادگی در والدین همراه است و به همین دلیل والدین جهت پاسخگویی به نیازهای متنوع فرزندانشان، باید عمق و وسعت دانش خود را در این زمینه افزایش دهند (کاسیدی، فرانکو، متو،^۲ ۲۰۱۸؛ کوکچیارا و همکاران،^۳ ۲۰۱۹). مطالبات امروزی، پیگیری هم‌زمان آموزش والدینی از طریق حوزه آندروگوژی (آموزش بزرگسالان) و حوزه پداگوژی^۴ (علم و هنر تربیت را باعث شده است و در برخی از کشورها، نه تنها از فرصت‌های آموزش والدینی خانواده‌محور و مبتنی بر جامعه و یا رسانه‌محور صرف‌نظر نشده، بلکه این منابع در چارچوب یک برنامه درسی مدرسه‌محور توسعه یافته است.

براساس شواهد تاریخی، موضوع آموزش والدینی در این کشورها از دوران شکوفایی تعلیم و تربیت پیشرفت‌گرا با تأکید بر ماهیت جامعه به‌عنوان منبع اصلی تعیین ارزشمندترین دانش، مورد توجه قرار گرفته است (ده آطه،^۵ ۱۹۸۳؛ بیننی و گدیس،^۶ ۱۹۹۱). هم‌زمان با این رخداد و در حدود سال ۱۹۶۸، کارارا^۷ در مقاله خود تحت عنوان «آموزش زندگی خانوادگی: برنامه درسی پیشنهادی برای دبیرستان» می‌نویسد: تدوین‌کنندگان برنامه‌های آموزش والدینی برای تأمین بهتر نیازهای مخاطبان خود، با متخصصان متعدد همکاری می‌کنند تا به نوجوانان در انتخاب آگاهانه و سالم کمک کنند و از این طریق توانایی‌های بیشتری به‌عنوان بزرگسال برای مراقبت از فرزندان خود در آینده داشته باشند. در مطالعه‌ای که توسط مرین^۸

-
1. Hasanah & Larashinda
 2. Cassidy, Franco & Meo
 3. Cucchiara, Cassar & Clark
 4. Pedagogy
 5. De' Ath
 6. Binney & Geddis
 7. Carrera
 8. Merin

(۲۰۱۸) با عنوان «بررسی و ارزیابی آموزش والدینی» انجام شده، کارایی بستر آموزشی در دستیابی به اهداف برنامه و متناسب با نیازهای والدین و فرزندان مورد بررسی قرار گرفته است.

مطالعه دیگری تحت عنوان «ارائه آموزش والدینی به نوجوانان: برنامه جامع فرهنگی» در سال ۲۰۱۹ توسط کلبرت^۱ در دانشگاه کالیفرنیا انجام شده است که به ارائه اطلاعات والدینی متناسب با شرایط فرهنگی به نوجوانان پرداخته است. این برنامه درسی از طریق پودمان‌های مختلف و در طی یک سال تحصیلی توسط مددکاران اجتماعی، مربیان آموزش والدینی و مشاوران مدرسه به فراگیران ارائه می‌شد. محتوا شامل رشد شیرخوار و کودک نوپا، سبک‌های فرزندپروری، مسایل مرتبط با ایمنی، برقراری روابط سالم، اهمیت نقش پدر، مهارت‌های زندگی، نظم و انضباط، انتظارات فرهنگی پیرامون فرزندپروری، تجارب نامطلوب دوران کودکی، تاب‌آوری و مراقبت از خود بود. سیمز و اسکرَبک^۲ (۲۰۱۹) در مقاله خود تحت عنوان «خودکارآمدی والدین: تحلیل مفهومی مربوط به فرزندپروری نوجوانان و پیامدهای آن برای مراقبان مدرسه»، ذکر می‌کنند که بهبود سواد والدینی، با افزایش نرخ فارغ‌التحصیلی، افزایش خودکارآمدی و نتایج مثبت برای والدین نوجوان و نوزادانشان همراه بوده است. در خلاصه‌ای از تحقیقات به نام «ارتباط بین موقعیت اجتماعی و آموزش والدینی در جوانان» توسط مورتا و همکاران^۳ (۲۰۲۳) به این نتیجه رسیدند که شیوه فرزندپروری، با توانایی‌های کودکان مرتبط است و احساس امنیت، استقلال رفتاری، شایستگی اجتماعی و پیشرفت ذهنی را ارتقا می‌بخشد. متین (۱۳۹۱) در پژوهش خود تحت عنوان «مقایسه اثربخشی آموزش گروهی مهارت‌های زندگی با و بدون برنامه مداخله‌ای آموزش عقلانی-هیجانی-رفتاری بر سلامت روان و فرزندپروری مادران کودکان ناشنوا و آهسته گام» می‌نویسد که مهارت‌های فرزندپروری در برخی از آثار در کنار سایر مهارت‌های زندگی به چشم می‌خورد. ایزانلو (۱۳۹۳) در بررسی خود با عنوان «شناسایی مؤلفه‌ها و موضوعات اساسی مورد نیاز در زمینه روابط خانوادگی براساس سبک زندگی اسلامی برای برنامه درسی دوره دوم متوسطه» می‌نویسد: از دیدگاه صاحب‌نظران و دانش‌آموزان، زیرمؤلفه‌های حقوق و تکالیف بین فرزندان و والدین، ازدواج، تربیت فرزند، حقوق و تکالیف بین همسران و روابط فرزندان باهم برای طرح در برنامه درسی دوره دوم متوسطه مهم و اساسی هستند.

1. Colbert

2. Sims & Skarbek

3. Murtha et al

مطالعه برنامه درسی کشورهای مختلف به دلیل پیروی از رویکرد متفکرانه، منظم و جدی در جهت توسعه شایستگی‌های والدینی مورد اعتناست و می‌تواند اطلاعات جامعی در حوزه آموزش والدینی به تدوین‌کنندگان برنامه‌های درسی در کشور ما ارائه دهد. فرصت استفاده از تجربیات سایر کشورها منطبق با اعتقادات مذهبی، هنجارهای اجتماعی و ارزش‌های فرهنگی ایرانی-اسلامی می‌تواند به تحقق اهداف در مواجهه با تقاضاهای رقابتی متناسب با زمان و منابع کمک کند. به دلیل اینکه کیفیت برنامه‌های درسی موجود در حوزه آموزش والدینی در کشورهای مختلف، متفاوت و فرمول واحدی برای تدوین برنامه آموزشی مطلوب وجود ندارد، آشنایی با این حوزه می‌تواند ضمن بررسی و مقایسه راهکارهای عملی و اجرایی به تدوین برنامه درسی آموزش والدینی در ایران کمک کند. براین اساس هدف از این پژوهش، مطالعه تطبیقی برنامه‌های درسی مرتبط با آموزش والدینی در کشورهای منتخب است.

۲. روش پژوهش

پژوهش حاضر، از نوع مطالعه تطبیقی و شیوه توصیفی-تحلیلی از نوع اسنادی بوده است. روش انتخاب کشورها براساس نمونه‌گیری هدفمند بوده که کشورهای پیشرو و موفق در این حوزه که اسناد کامل‌تری در این زمینه داشتند بررسی و برنامه‌های درسی مرتبط با آموزش والدینی این کشورها استخراج شدند. براین اساس کشورهای کانادا (بریتیش کلمبیا، انتاریو)، اسکاتلند، آمریکا (ویرجینیا، ایلینوی، میشیگان) و جامائیکا به دلیل داشتن استانداردهای مشخص در حوزه آموزش والدینی، انتخاب گردیدند. داده‌های موردنیاز برای پاسخگویی به سؤال پژوهش از طریق بررسی گزارش‌های تحقیقی و اسناد موجود در سایت‌های آموزشی کشورهای مورد مطالعه و جستجو در پایگاه‌های داخلی مانند پرتال جامع علوم انسانی، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی و همچنین پایگاه‌های اطلاعاتی در خارج از کشور از جمله ERIC، Sciencedirect، Springer، Taylor&Francid، Sage، Wiley، Proquest گردآوری شدند. الگوی مورداستفاده در این زمینه جورج بردی است که دارای چهار مرحله توصیف، تفسیر، مجاورت و مقایسه است (والستروم، آلوونگر و ورمکه، ۲۰۱۸). در حقیقت اسناد کاملاً ساختاریافته آموزش والدینی که دارای عناصر اهداف، محتوای کاملاً مشخص، فعالیت‌های یاددهی-

یادگیری روشن و دستورالعمل‌های ارزیابی بودند انتخاب و توصیف شدند. در نهایت بعد از مرحله هم‌جواری، شباهت‌ها و تفاوت‌های برنامه درسی کشورهای مذکور در حوزه آموزش والدینی ارزیابی و تجزیه و تحلیل انتقادی گردید. جهت تعیین روایی، از معیارهای روایی رؤیا و پرتی (۲۰۰۳) و فرایندهای ساخت‌یافته جهت ثبت، نوشتن و تفسیر داده‌ها بهره‌گیری شد. در محاسبه ضریب پایایی از روش اسکات (۲۰۱۲) استفاده شد و چک‌لیست کدگذاری در اختیار ۵ نفر از متخصصان قرار گرفت و براساس ضریب توافق اسکات ۸۵ درصد برآورد و مورد تأیید قرار گرفت.

۳. یافته‌ها

۳-۱. مرحله اول: توصیف و تفسیر

۳-۱-۱. برنامه درسی آموزش والدینی در کانادا

معمولاً برنامه‌های درسی طراحی شده در کانادا به دانش‌آموزان در تصمیم‌گیری آگاهانه و برقراری ارتباط مؤثر در یک جامعه جهانی در حال تغییر کمک می‌کند. همچنین به فراگیران کمک می‌کند تا دانش، مهارت‌ها و دیدگاه‌هایی را که برای مولد بودن، مسئولیت‌پذیری، سلامتی و شهروندی فعال در جوامع خود نیاز دارند، توسعه دهند. توانمندسازی دانش‌آموزان برای دستیابی به رشد کامل خود، یکی از اولویت‌های اساسی برای مریبان در سراسر کانادا تلقی می‌شود. به همین دلیل در مدارس متوسطه به دانش‌آموزان فرصت داده می‌شود تا برنامه‌های متناسب با مهارت‌ها و علاقتشان را انتخاب کنند و از طیف وسیعی از فعالیت‌های یادگیری خارج از آموزش سنتی، بهره‌مند شوند. از آنجایی که در گذشته اغلب برنامه‌های آموزش والدینی در دسترس همه افراد نبوده و بسیاری از والدین در هنگام مواجهه با چالش‌های روزمره والدینی، از مشاوره حضوری و باکیفیت، بی‌بهره بودند، به‌عنوان رویکرد جایگزین پیشنهاد شد که افراد در دوران تحصیل خود آمادگی‌های لازم در مورد نقش والدینی را از طریق مدارس کسب کنند. این ایده پیشنهادی به معنای آموزش مسئولیت‌پذیری به کودکان معرفی شد تا دانش‌آموزان کنونی به والدین سالم‌تری در آینده تبدیل شوند و کارایی آنها بهبود یابد. طبیعی است که ابتکار مدرسه در آماده‌سازی والدین بالقوه با در نظر گرفتن نیازهای دانش‌آموز و جامعه امکان‌پذیر خواهد بود (هیکی

و همکاران،^۱ (۲۰۱۸). مزایای بالقوه ارائه برنامه‌های فرزندپروری از طریق سیستم آموزشی کانادا شامل: تسهیل دسترسی افراد به اطلاعات مبتنی بر شواهد، ارتقا اصول مثبت فرزندپروری، حمایت از والدین آینده و کمک به رشد مثبت کودکان، توجه به بهداشت عمومی و کاهش هزینه معرفی شده است. دوره انتخابی آموزش والدینی به دانش‌آموزان کانادایی توسط کمیته سه‌نفره شامل معلم دوره متوسطه، مربی پیش‌دبستانی و مربی آموزش والدینی ارائه می‌شود. آموزش والدینی یکی از محدود دوره‌ها در کانادا است که یک معلم برای مدت طولانی با تعداد ثابتی از دانش‌آموزان در یک مدرسه به‌طور مداوم مربی‌گری می‌کند.^۲

به‌عنوان نمونه می‌توان از مدرسه متوسطه دکتر ویلیامز واقع شده در منطقه یورک^۳ و یکی از دبیرستان‌های مهم انتاریو کانادا و از اعضای آموزشی جامعه جهانی با مدرک بین‌المللی (IB) نام برد. در برنامه درسی سیستم آموزشی این منطقه، زیرمجموعه درس علوم اجتماعی و علوم انسانی، گروه مطالعات خانواده^۴ و آموزش والدینی قرار دارد که مخصوص دانش‌آموزان پایه یازدهم و دوازدهم است (هس،^۵ ۲۰۱۶). همچنین وزارت آموزش بریتیش کلمبیا^۶ در سال ۲۰۰۷ بسته منابع یکپارچه^۷ (IRP) را تدوین کرد که یک نوع برنامه درسی منطقه‌ای با عنوان اقتصاد خانه (داخلی) است و به سه سند مجزا شامل: برنامه درسی مواد غذایی و تغذیه مخصوص پایه هشتم تا دوازدهم - برنامه درسی منسوجات ویژه پایه هشتم تا دوازدهم - برنامه درسی مطالعات خانواده ویژه پایه دهم تا دوازدهم تقسیم شده است (هنری، بلک و لوئیس، ۲۰۰۶)^۸ که در برنامه درسی اخیر موضوع آموزش والدینی مورد توجه قرار گرفته است.

1. Hickey et al

2. Insights To Family Education /Retrieved:https://niilmuniversity.in/coursepack/humanities/Insight_to_Family_Education.pdf

3. WILLIAMS SECONDARY SCHOOL York Region District School Board

4. SOCIAL SCIENCE AND HUMANITIES ~ FAMILY STUDIES DEPARTMENT

5. Hess

6 British Columbia Ministry of Education

7. Integrated Resource Package

8. Henry, Black & Lewis

۳-۱-۲. برنامه درسی آموزش والدینی در اسکاتلند

ساختار غیر متمرکز در اسکاتلند، به هر منطقه اجازه می‌دهد تا سیاست‌های آموزشی متناسب با نیازها و اولویت‌های خاص خود را اجرا کنند و تنوع و نوآوری را در قلمرو آموزش در سراسر بریتانیا تقویت نمایند. نمونه‌ای از این نوآوری‌ها به سال ۱۹۹۴ برمی‌گردد که اجلاس‌یه احزاب پارلمانی درباره والدگری تشکیل و بر لزوم جلب منابع مالی جهت آموزش مربیان در مدارس تأکید کرد. اگرچه نیاز به آموزش والدینی توسط سازمان‌های اجتماعی، بهداشتی و مطبوعات اعلام و همه داده‌های مربوط به آن جمع‌آوری شده بود، طی دستور کار عملی مشروحي، پیشنهادهای مفصلی جهت حمایت و مراقبت کامل از والدین آینده ارائه شد (روبیلا و تیلور، ۲۰۱۸). این اجلاس‌یه یادآور شد که آموزش مناسب معلمان از طریق کارگاه‌های ضمن خدمت، همایش‌ها و مؤسسات امکان‌پذیر است. نکته مهم در این زمینه، ارائه تصویری واقع‌بینانه از وظیفه و به‌ویژه مادری بود، چراکه با کوچک‌تر شدن خانواده‌ها، بسیاری از جوانان تجربه بسیار کمی در زمینه والدینی دارند. نکته قابل‌توجه دیگر این است که دوره‌های آموزش والدینی به همان اندازه که برای دختران در نظر گرفته شد به پسران نیز ارائه گردید، به این ترتیب فرزندپروری مسئولیت مشترک والدین تلقی گردید. همچنین ارائه دانش کافی در این حوزه به دانش‌آموزان کمک می‌کرد که بتوانند زمان مناسب برای انتقال به دوران والدینی را آگاهانه انتخاب کنند (پوگ و ده اظه، ۱۹۸۴). بعدها نیز نظام آموزشی اسکاتلند سندی تحت عنوان «روابط، بهداشت جنسی و آموزش والدینی: الگویی که از برنامه درسی سلامت و رفاه جمعی پشتیبانی می‌کند»^۲ (۲۰۱۴) را تهیه کرد و راهنمایی‌های لازم را مطابق با شرایط ملی و محلی ارائه داد.

۳-۱-۳. برنامه درسی آموزش والدینی در ایالات متحده آمریکا

در دوره متوسطه، دانش‌آموزان آمریکایی می‌توانند یک یا چند درس را براساس شرایط فارغ‌التحصیلی، علائق، اهداف شغلی و توانایی خود تحصیلی خود انتخاب کنند که این کلاس‌های منحصربه‌فرد توسط

1. Robila & Taylor

2. Pugh & De'Ath

3. Relationships, Sexual health and Parenthood Education/A Framwork Supporting Early Second Level Curriculum For Excellence Helth And Wellbeing 2014

دانش آموز، والدین و مشاور مدرسه تعیین می‌شود. برخی به منظور آموزش مهارت‌های زندگی هستند و درس اقتصاد خانه به دانش‌آموزان مهارت‌های فرزندپروری را می‌آموزد.^۱ پرینگل یکی از اولین کسانی بود که در مورد برنامه اجباری آموزش والدینی در برنامه درسی مدرسه بحث کرد که شامل مباحثی از روان‌شناسی عمومی و آمادگی برای والدینی بود. در ژوئن سال ۱۹۷۲، در ایالات متحده نظام آموزشی و دفتر رشد کودکان^۲ توافق کردند که در ترویج مفهوم آموزش والدینی نقش پررنگ‌تری داشته باشند. بر همین اساس وزارتخانه‌های بهداشت و آموزش، پروژه آموزش والدینی^۳ را راه‌اندازی کردند که هدف اصلی این پروژه تشویق و کمک به طراحی و اجرای برنامه‌های درسی آموزش والدینی توسط مدارس دولتی و محلی بود. با وجود اینکه هرساله صدها هزار نفر، عمدتاً مادر، در برنامه‌های آموزش والدینی در ایالات متحده شرکت می‌کردند؛ اما برنامه‌های والدینی مذکور اغلب در مدارس ارائه می‌شد تا مریبان با والدین آینده در مورد رشد کودک، نظریه‌های دل‌بستگی و راهبردهای انضباطی صحبت کنند و از طریق طیف وسیعی از اقدامات آموزشی و حمایتی به والدین کنونی و آینده کمک کنند تا فرزندان خود را بهتر درک نموده و رابطه بین آنها را تقویت کنند. در همین راستا در ویرجینیا به‌عنوان یکی از ایالت‌های آمریکا اخیراً سندی با عنوان «آموزش زندگی خانوادگی دستورالعمل‌های هیئت آموزشی و استانداردهای یادگیری برای مدارس دولتی ویرجینیا»^۴ منتشر شده است که به آموزش مهارت‌های والدینی به دانش‌آموزان پرداخته است. برنامه آموزش زندگی خانوادگی^۵ با محتوای مناسب و متوالی به دانش‌آموزان در کلاس‌های مهدکودک تا پایه دهم ارائه می‌شود تا دانش‌آموزان را برای زندگی سالم آشنا و به انتخاب سبک‌های مسئولیت‌پذیر ترغیب نماید.

در ایلینوی نیز است که با ارائه درس آموزش خانواده و علوم مصرف‌کننده^۶ در مدرسه منطقه سنت

1 Retrieved: <https://wenr.wes.org/2018/06/education-in-the-united-states-of-america>

2. U.S. Commissioner of Education and the Director of the Office of Child Development

3. National Institute of Mental Health, these Department of Health, Education and Welfare agencies launched the Education for Parenthood Project

4. Family Life Education Board of Education Guidelines and Standards of Learning for Virginia Public Schools

5. FAMILY LIFE EDUCATION

6. Family and Consumer Sciences Education(FACS)

چارلز^۱ افراد و خانواده‌ها را در طول زندگی توانمند می‌کند تا چالش‌های زندگی و کار را در یک جامعه متنوع جهانی مدیریت کنند. این دوره به دنبال پاسخگویی به سؤالاتی از این قبیل است: چه شرایط اجتماعی بر والدین در مراحل مختلف چرخه زندگی تأثیر می‌گذارد؟ نقشی که بزرگسالان هنگام والدین شدن برعهده می‌گیرند چیست؟ چه تضادهایی بین ادراک والدین و واقعیت‌های والدینی وجود دارد؟ اهداف آموزش والدینی چیست و چگونه این اهداف محقق می‌شود؟ (برایتشتاین^۲ و همکاران، ۲۰۱۲). همچنین در سال ۲۰۰۴،^۳ پروژه «طراحی مجدد دبیرستان» در میشیگان آغاز شد. از آن زمان، آماده‌سازی دانش‌آموزان برای آینده از طریق ارائه زمینه‌های مناسب برای یادگیری انجام می‌شود. براین اساس، «سند استانداردها و انتظارات آموزش فنی و حرفه‌ای دبیرستان میشیگان»^۴ چرا استانداردها و انتظارات محتوا را برای دبیرستان تدوین کنیم؟^۵ ارائه شد. این راهنما، چارچوبی برای طراحی برنامه درسی، اجرای موفقیت‌آمیز دوره آموزش والدینی و ارزیابی تجربیات یادگیری مربوطه است (جنکینس، هاندا، ۲۰۱۹^۶).

۳-۱-۴. برنامه درسی آموزش والدینی در جامائیکا

جامائیکا^۷ کشور جزیره‌ای در دریای کارائیب و جزو قلمرو پادشاهی هلند است.^۸ سندی تحت عنوان «چارچوب برنامه درسی منطقه‌ای آموزش بهداشت و زندگی خانوادگی» برای سنین ۹-۱۴ سال^۹ تدوین شد. در تاریخچه این سند خاطرنشان شده که آموزش زندگی خانوادگی در اواسط دهه ۱۹۶۰ در برنامه درسی رسمی جامائیکا قرار گرفته و در دهه ۱۹۷۰ تعداد فزاینده‌ای از برنامه‌های آزمایشی در این حوزه تدوین شده است. علی‌رغم تلاش‌های متعدد وزارت آموزش و سایر نهادهای مرتبط با آموزش زندگی

1. School District of the City of Saint Charles

2. Breitenstein

3. Michigan Department of Education

4. Michigan's High School Career and Technical Education Standards and Expectations

5. Why Develop Content Standards and Expectations for High School?

6. Jenkins & Handa

7. Jamaica

8. <https://wenr.wes.org/2019/09/education-in-jamaica>

9. Health and Family Life Education Regional Curriculum Framework For Ages 9-14

خانوادگی، این برنامه تأثیر مطلوبی بر دانش‌آموزان و در نتیجه زندگی خانوادگی و ثبات در جوامع نداشته است. منتقدان برای توضیح مشاهدات خود به عدم تعریف گسترده این حوزه، فقدان شیوه‌های استاندارد در ارائه برنامه و استفاده ناکارآمد از منابع اشاره کرده‌اند (مک کللند،^۱ ۱۹۸۰). در ادامه پیشنهاد شده است که آموزش والدینی، با تأکید بر بهداشت عمومی و آموزش جنسی در نظر گرفته شود. محتوای برنامه درسی آموزش والدینی جهت ادغام در دروس مختلف تعیین شد. نمونه دیگر، پروژه برنامه درسی آموزش والدینی برای نوجوانان دبیرستانی بود که در سال ۱۹۹۸ طراحی شد. مأموریت این برنامه درسی آن بود که به افزایش نرخ فارغ‌التحصیلی، افزایش اشتغال و یا ادامه تحصیل دانش‌آموزان کمک کند. برنامه درسی آموزش والدینی به نوجوانان فرصت می‌داد تا در چندین هفته یادگیری تعاملی، از استرس و چالش‌های فرزندپروری خود در آینده بکاهند. این طرح در دستیابی به نتایج مثبت در آموزش و کمک به نوجوانان در استفاده از شیوه‌های تربیتی بهتر موفقیت زیادی داشته و به آموزش والدینی مداوم، باکیفیت بالا، مقرر و به صرفه و در دسترس کمک کرده است (اوکانر،^۲ ۱۹۹۰).

۳-۲. مرحله دوم: هم‌جواری و مقایسه

۳-۲-۱. تشابهات و تفاوت‌های موجود در برنامه درسی آموزش والدینی در کشورهای مورد مطالعه
موضوع تربیت و مراقبت از کودکان بی‌انتهاست و منابع و رویکردهای جدید آموزش والدینی همچنان در حال تکامل است. آموزش والدینی از طریق سیستم آموزشی به‌عنوان یک رشته و جنبش آگاه، شامل تمام تلاش‌های لازم برای پرورش والدین پاسخگو به نیازهای فرزندان تعریف شده است (دسای،^۳ ۲۰۱۸). نتایج پژوهش‌های انسان‌شناسان به موضوع تربیت کودک نشان می‌دهد که هر جامعه روال‌هایی را برای مراقبت و پرورش فرزندان خود ایجاد می‌کند.

1. McClelland
2. O'connor
3. Desai

جدول ۱: مقایسه اهداف آموزش والدینی در کشورهای منتخب

اهداف	واحد مورد مطالعه
تمرین مهارت‌های تصمیم‌گیری و حل مسئله، در نظر گرفتن راه‌های رفع نیازهای خود و خانواده، شناسایی الزامات شخصی و آموزشی مربوط به فرصت‌های شغلی این حوزه، در نظر گرفتن مسئولیت‌های متغیر والدین در قبال اعضای خانواده در مراحل مختلف زندگی.	بریتیش کلمبیا (کانادا)
توضیح الگوهای رشد و ارزیابی تجربیات عملی خود، درک چالش‌های پیش روی والدین، توصیف نقش جامعه در زندگی کودکان و خانواده، توصیف کودک‌آزاری و خشونت خانوادگی و ارائه راهکارهایی برای تأمین محیط بدون خشونت، استفاده از روش‌های تحقیق علوم اجتماعی مناسب در بررسی مسائل و نگرانی‌های والدین و فرزندان.	انتاریو (کانادا)
افزایش توانایی تصمیم‌گیری آگاهانه به منظور بهبود وضعیت روانی و جسمی خود و خانواده، توصیف جنبه‌های مثبت زندگی و فعالیت‌های سالم، توضیح الگوی سلامتی و بهزیستی مداوم با هدف ارتقای سلامت و رفاه نسل آینده و تبدیل شدن به یادگیرندگان موفق و با اعتماد به نفس.	اسکاتلند
آگاهی از تغییرات در زندگی روزمره فرد مانند به دنیا آمدن خواهر و برادر، تولد کودک معلول، مرگ، بیماری، طلاق، ازدواج مجدد و ترک فرزندان از خانه و آشنایی با استراتژی‌های مقابله سالم با این تغییرات شامل فعالیت بدنی، تمرینات و بازی‌ها، صحبت درباره احساسات و خواندن کتاب و فعالیت‌های خلاقانه مانند نوشتن، هنر، موسیقی، رقص و نمایش به عنوان وسایل بیان صریح و صحیح احساسات در حوزه رابطه والدین و فرزندان. درک مفاهیم و رفتارهای مرتبط با سلامتی و جلوگیری از بیماری خود و دیگران.	ویرجینیا (آمریکا)
آشنایی با اصول مدیریت زندگی موفق و پذیرش مسئولیت اعمال در زندگی خانوادگی، آشنایی با لیست خطرات مؤثر بر بارداری، آشنایی با شرایط اجتماعی مؤثر بر والدین در طول زندگی، آشنایی با پژوهش‌های مرتبط با رشد و نمو انسان.	ایلینوی (آمریکا)
آشنایی با روابط مثبت والدین و فرزندان، آشنایی با رابطه بین شیوه زندگی سالم و رشد طبیعی انسان، اطلاع از سیستم‌های حمایتی والدین، بررسی شیوه مراقبت از کودک.	میشیگان (آمریکا)
آشنایی با الزامات و تأثیرات مالی، اجتماعی، عاطفی، جسمی و آموزشی تربیت فرزند بر والدین، آگاهی از عوامل مؤثر بر حاملگی سالم، اهمیت بارداری و تربیت فرزند، ارزیابی عوامل مؤثر بر تربیت کودک.	جامائیکا

جدول ۲: مقایسه محتوای آموزش والدینی در کشورهای منتخب

محتوا	واحد مورد مطالعه
تأکید بر اهمیت تصمیم‌گیری برای والدین و تمرکز بر حقوق و مسئولیت‌های والدین و فرزند	بریتیش کلمبیا (کانادا)
(تم آمادگی برای والدینی): ^۱ اهمیت آمادگی والدین و عوامل مؤثر بر روند فرزندپروری. (تم بارداری و تولد)، ^۲ تشریح شیوه زندگی سالم والدین قبل، در طول و بعد از بارداری. (تم رشد کودک) ^۳ شناسایی و تجزیه و تحلیل عوامل مؤثر بر ایجاد محیط آرام در خانه، مدرسه و اجتماع.	انتاریو کانادا
یادگیری انواع بازی‌ها، شیوه ارتباط والدین با فرزند، شناسایی خطرات احتمالی در خانه و چگونگی به حداقل رساندن خطر برای فرزندان.	اسکاتلند
آشنایی با زندگی خانوادگی و روابط اجتماعی؛ ویژگی‌های انسانی؛ تولیدمثل و پیشگیری از بارداری؛ مدیریت استرس و مقاومت در برابر فشار همسالان؛ مهارت‌های والدینی و کودک‌آزایی.	ویرجینیا (آمریکا)
توضیح رشد انسانی از تولد تا سه سالگی. تجزیه و تحلیل خوسه‌های شغلی و مشاغل مربوط به مراقبت از کودک، مشاهده فرایند رشد کودکان و اطلاع در زمینه مهارت‌های والدینی	ایلینوی (آمریکا)
(استاندارد آمادگی برای والدینی) ^۴ آشنایی با ویژگی‌هایی مرتبط با فرزندپروری موفق با تأکید بر تعهدات مادام‌العمر والدینی. تجزیه و تحلیل منابع معتبر اطلاعاتی در زمینه تنظیم خانواده. (استاندارد نقش‌ها و مسئولیت‌های والدینی) ^۵ بررسی تغییرات نقش در چرخه زندگی و تأثیر روابط متقابل والدین و مسئولیت‌های شغلی و خانوادگی در مراحل مختلف رشد فرزندان. (استاندارد توصیف شیوه‌های فرزندپروری ^۶ و مقایسه آنها) پرداختن به رشد و توسعه مطلوب انسان. (استاندارد عوامل جسمی و عاطفی مرتبط با فرزندپروری) ^۷ بررسی تأثیر وراثت و محیط بر رشد قبل از تولد، تعیین اثرات الکل، مواد مخدر و مخاطرات محیطی بر سلامت والدین و کودک.	میشیگان (آمریکا)
فرایند مستمر آماده‌سازی برای درک و کنار آمدن با خود و ارتباط با دیگران به‌عنوان انسان‌های یکپارچه و در چارچوب جامعه در حال تغییر. تقویت عملکرد اجتماعی خانواده و انتقال ارزش‌های مرتبط با هویت فرهنگی و احساس تعلق و احترام به اعضای خانواده.	جامائیکا

1. Preparation for Parenthood
2. Pregnancy and Birth
3. Child Development
4. Preparing for Parenthood
5. The Roles and Responsibilities of Parenthood
6. Parenting Practices
7. Physical and Emotional Factors Related to Parenting

جدول ۳: مقایسه شیوه ارائه آموزش والدینی در کشورهای منتخب

شبهه ارائه	واحد مورد مطالعه
برنامه‌ریزی برای پاسخگویی به نیازهای دانش‌آموزان به همراه برابری و دسترسی به امکانات برای آنها، ایجاد جو مثبت در کلاس درس، توجه به نقش فناوری. ایجاد طوفان فکری برای بحث در مورد دلایل مختلف بچه‌دارشدن یا نشدن و یا توضیح تغییر مسئولیت‌های فرزندپروری با افزایش سن.	بریتیش کلمبیا (کانادا)
استفاده از مهارت یادداشت‌برداری، ارتباط ایده‌ها و مفاهیم از طریق نقشه ذهنی و نمودارهای برنامه‌ریزی زمان، حضور در آزمایشگاه رشد کودک و فرصت‌های واقعی برای مشاهده رفتار نوزاد و تعامل با آنها.	انتاریو کانادا
استفاده از رویکردهای یادگیری فعال و استراتژی‌های تفکر خلاق و انتقادی، استفاده از پوسترهای «زندگی من تاکنون...». آشنایی با مشکلات والدین در سناریوهای ایفای نقش. طرح خواسته‌های عملی و احساسی موردنیاز والدین از طریق مصاحبه با والدین	اسکاتلند
مباحثه با دانش‌آموزان، همسویی آموزش مدرسه و خانواده، آشنایی با رشد و تغییر چرخه طبیعی زندگی گیاهی و جانوری با استفاده از نمایش فیلم و تجربه شخصی مراقبت از حیوانات خانگی، دعوت از دامپزشک محلی و کشاورزان برای صحبت درباره نگهداری از حیوانات و گیاهان، ساخت جعبه پرنده در محوطه مدرسه و مشاهده آن و پرورش میوه/سبزیجات در باغ و بازدید از مزرعه و مراکز طبیعت.	ویرجینیا (آمریکا)
فعالیت عملی، نوشتن اشعار و داستان در مورد موضوع، ایفای نقش در نمایش و دوبله کردن فیلم‌ها، شعرخوانی، کشیدن نقاشی و ساختن پوستر در کلاس در مورد رابطه والدین و فرزند	ایلینوی (آمریکا)
الزام کار مستقیم با کودک به همراه تمرین مداوم. کارآموزی در طول جلسات آموزشی به همراه تقویت فوری و بازخورد اصلاحی برای اطمینان از تسلط دانش‌آموزان بر مهارت‌های فرزندپروری.	میشیگان (آمریکا)
تعامل باز و بدون تهدید بین معلمان/مشاوران و دانش‌آموزان. تهیه منابع مناسب برای معلمان و دانش‌آموزان در مقادیر مناسب. همکاری گسترده با سایر مؤسسات مرتبط	جامائیکا

جدول ۴: مقایسه روش ارزشیابی آموزش والدینی در کشورهای منتخب

واحد مورد مطالعه	شیوه ارزشیابی
بریتیش کلمبیا (کانادا)	میزان پاسخگویی مثبت به ایده‌ها، نظرات و ارزش‌های هم‌کلاسی‌ها، میزان ابتکار عمل و ظرفیت نوآوری و تمایل به ریسک کردن، کنجکاوی و علاقه به یادگیری در ارزشیابی.
انتاریو کانادا	بررسی میزان مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان در تکمیل و ارسال کار کلاسی و تکالیف طبق زمان‌بندی‌های توافق شده. ارزیابی میزان استفاده از زمان کلاس به‌طور مناسب برای تکمیل وظایف و انجام دستورالعمل‌ها با حداقل نظارت.
اسکاتلند	بررسی میزان پیشرفت یادگیرندگان در حوزه آموزش والدینی، تعیین میزان پیشرفت دانش‌آموزان از طریق تأمل و گفتگو بین یادگیرندگان و معلمان. ارزیابی از طریق بهترین و آخرین نمونه‌های یادگیری و پیشرفت دانش‌آموزان.
ویرجینیا (آمریکا)	بررسی میزان دستیابی به اهداف کوتاه‌مدت و بلندمدت در حوزه آموزش والدینی و تعیین عوامل مؤثر و غیرمؤثر در موفقیت برنامه.
ایلینوی (آمریکا)	ارزیابی فعالیت دانش‌آموزان در حوزه آموزش والدینی، ارزیابی میزان استفاده از منابع و خدمات معرفی شده در حوزه آموزش والدینی
میشیگان (آمریکا)	ارزیابی باهدف حمایت و پیگیری نتایج آموزش مبتنی بر یافته‌های بررسی‌های متعدد. ارزیابی برای تعیین میزان استفاده دانش‌آموزان از اطلاعات یا مهارت‌های آموخته شده در آینده، فراهم کردن اطلاعات مفید در مورد میزان موفقیت برنامه، چه به‌صورت فوری و چه بلندمدت.
جامائیکا	در نظر گرفتن سیستم هماهنگ نظارت و ارزیابی به‌عنوان بخش جدایی‌ناپذیری از پاسخگویی در برنامه‌های درسی، بررسی میزان علاقه‌مندی به محتوا و اطمینان از مقبولیت برنامه‌های درسی. ارائه بازخورد در مورد عملکرد دانش‌آموزان نسبت به استانداردها.

۳-۲-۲. وجوه اشتراک و افتراق برنامه درسی آموزش والدینی در کشورهای مورد مطالعه

سبک زندگی در حال تکامل سریع است و به تدریج به روش‌های فرزندپروری متنوع‌تری برای مواجهه با محیط‌های خانوادگی و الگوهای تعامل نیاز خواهد بود. از آنجایی که در طراحی برنامه‌های درسی مطابقت فرهنگی برنامه‌ها لحاظ می‌گردد، توضیح مختصر تشابهات و تفاوت‌های موجود در حوزه انتخاب هدف، محتوا، روش یاددهی-یادگیری و ارزشیابی می‌تواند در بردارنده نکات مهمی در این زمینه باشد.

اهداف برنامه درسی به‌عنوان جهت‌دهنده و وحدت‌بخش سایر عناصر برنامه درسی و به معنای انتظارات و خواسته‌هایی است که به‌صورت واضح و با در نظر گرفتن امکانات و محدودیت‌ها بیان می‌شوند و در سطح کلان برنامه درسی قابل پیگیری هستند (سورما و همکاران، ۲۰۲۵؛^۱ ملکی، ۱۳۹۵) با توجه به تنوع سیستم‌های آموزشی، اهداف آموزش والدینی در حوزه‌های جغرافیایی منتخب، متفاوتند. به‌عنوان مثال در کلمبیا شرح عوامل مؤثر بر رشد سالم کودکان و یادگیری مهارت‌های تحقیق و بررسی سؤالات مربوط به فرزندپروری به‌عنوان اهداف برنامه درسی آموزش والدینی مطرح شده است. در انتاریو درک الگوهای فرهنگی، سنت‌های خانوادگی و شیوه‌های تربیت کودک و همچنین شناسایی و ارزیابی شیوه‌ها و باورهای مختلف تربیت کودک مورد توجه قرار گرفته که در سایر مناطق کمتر دیده می‌شود. در اسکاتلند مشابه انتاریو درک تجربیات مشترک افراد در فرهنگ‌های مختلف مورد توجه است و به همین ترتیب یکی از اهداف آموزش والدینی این‌گونه معرفی شده که دانش آموز تشخیص دهد که همه انسان‌ها در یک توالی خاص رشد می‌کنند؛ اما میزان و الگوها در افراد متفاوت است. برای دستیابی به هدف مذکور داده‌های مرتبط با گذشته فراگیر برای ترسیم الگوها و توالی‌های رشد و نمو و تأیید تغییرات فردی در رشد استفاده می‌شود. در ویرجینیا بر نرخ‌های مختلف یادگیری تأکید شده و به دانش‌آموزان یاد داده می‌شود که چگونه با کسانی که سریع یاد نمی‌گیرند، مدارا کنند. همچنین بر کار و فداکاری‌های مرتبط با فرزندپروری در کنار لذت‌های فرزندآوری تأکید می‌شود. مسائل مربوط به تنظیم خانواده و فاصله کودکان، مسائل ناشی از ناباروری، عوامل ژنتیکی و نقص‌های مادرزادی و هزینه‌های مربوط به والدینی همچنین جنبه‌های مثبت فرزندپروری برای فرد و جامعه به‌عنوان ویژگی متمایزکننده ایلنوی محسوب می‌گردد. برنامه درسی آموزش والدینی در میشیگان اگرچه دارای نقاط اشتراک فراوان با سایر ایالت‌های آمریکا است اما به لحاظ تشویق نگرش‌های مثبت و عادات سالم به‌عنوان پای‌های برای پرورش فرزندان متفاوت عمل کرده است. در جامائیکا نیز اهداف زیر مورد توجه قرار گرفته است: دانش‌آموز درک درستی از اهمیت خانواده و الگوهای مختلف خانواده پیدا کند. در ضمن در مورد پیامدهای تربیت فرزند بحث کرده و احساسات خود را در مورد مسئولیت‌های مرتبط با فرزندپروری بیان کند، در نهایت اینکه از مهارت‌های ارتباطی و تفکر انتقادی برای تجزیه و تحلیل مسئولیت‌های مربوط به فرزندپروری استفاده کنند.

آن‌گونه که از مطالعات اسلامی استنباط می‌شود، براساس جهان‌بینی توحیدی، هدف برنامه درسی آموزش والدینی، ایجاد تحول در بینش و اعتقادات فراگیر است به‌نحوی که تربیت فرزند صالح و حساسیت دربارهٔ سرنوشت آنها و همچنین اعتقاد به دریافت اجر و پاداش دنیوی و اخروی در ازای تربیت فرزندان شایسته دارای اهمیت تلقی می‌شود. دستیابی به این اهداف، مستلزم رعایت ظرفیت‌های زیستی و روان‌شناختی و توانایی ادراکی فرزندان به همراه توصیه به تعامل عاطفی بیان شده است (پناهی، ۱۴۰۰). علاوه بر این، آموزش والدینی به‌عنوان وسیله دستیابی فراگیران به معرفت خدا معرفی شده تا سعادت والدین آینده در این دنیا و آخرت تضمین شود (نورهدا، ۲۰۲۳^۱)؛ بنابراین در آموزش و پرورش کشورمان ضروری است آموزش والدینی به‌عنوان یک تکلیف دینی و برای تأمین سعادت دنیوی و اخروی دانش‌آموزان کنونی و والدین آینده مورد توجه قرار گیرد.

در یک تعریف کلی منظور از محتوای برنامه درسی عبارت است از مجموعه‌ای از اطلاعات و مفاهیم و دانش سازمان‌یافته مربوط به یک ماده درسی که قلب برنامه درسی را تشکیل می‌دهند (فتحی، ۱۳۸۹). در بریتیش کلمبیا آگاهی از حقوق و وظایف والدینی، ارزیابی تکنیک‌های مختلف مراقبت از کودک و به نمایش گذاشتن تجربیات خود در این زمینه، به‌عنوان محتوای آموزشی پیشنهاد شده است. همان‌طوری که از یافته‌های جدول شماره ۲ پیدا است در انتاریو کانادا دانش‌آموزان بر موضوعاتی مانند تصمیم به پذیرفتن نقش والدینی و دلایل داشتن یا نداشتن فرزند و روش‌های تنظیم خانواده تأکید کرده و با مقایسه انواع سبک‌های فرزندپروری، پیامدهای مراقبت ناکافی یا نامناسب را توصیف می‌کنند. نکته قابل‌تأمل در برنامه درسی اسکاتلند آن است که عوامل مثبت و یا منفی مؤثر بر رشد موردبررسی قرارگرفته و همبستگی این عوامل با پیشرفت فرد در زندگی آینده مورد توجه قرار می‌گیرد. یکی از تمایزهایی که در محتوای برنامه درسی کشور ویرجینیا به چشم می‌خورد، آن است که آموزش والدینی به‌عنوان بخشی از آموزش عمومی، اطلاعات دقیقی متناسب با سن ارائه می‌دهد مانند آشنایی با بازی‌های جهانی کودکان و فولکلورها. همچنین نحوه برخورد والدین در مقابله با آسیب‌های دوران کودکی مورد بحث قرارگرفته و به‌عنوان ارزشیابی، دانش‌آموزان در مورد آژانس‌های خدمات اجتماعی حامی والدین و خانواده‌ها تحقیق می‌کنند.

این مطالعه همچنین نشان داد که در ایلینوی طبق استانداردهای ملی آموزش خانواده و علوم مصرف‌کننده^۱ به دانش‌آموزان در مورد تفاوت موجود زنده و غیرزنده و نحوه رشد و پرورش آنها یاد می‌دهند و سپس با ارتباط بخشی از یادگیری‌ها با زندگی شخصی خود، می‌توانند در مورد آن بحث کنند. میشیگان برنامه‌های بلندپروازانه‌ای در این حوزه در نظر گرفته و در نتیجه در محتوا، روندهای مؤثر بر خانواده امروزی، توضیح نقش اعضای خانواده، درک اهمیت مسئولیت‌پذیری اعضای خانواده، ارزیابی عوامل مربوط به ایجاد خانواده مستحکم، را مورد توجه قرار داده است. بررسی تجربیات شخصی، نگرش‌ها و احساسات دانش‌آموزان در مورد نقش‌هایی است که انتظار می‌رود دختران و پسران در آینده ایفا کنند یکی از موضوعات مورد توجه در این حوزه در جامائیکا است. بر همین اساس اگرچه در جامائیکا همانند سایر مناطق مورد مطالعه، بهینه‌سازی سلامت والدین و فرزندان و معرفی سازمان‌ها و منابع محلی حامی والدین مورد توجه قرار می‌گیرد اما از جهت توصیف راه‌های پیشگیری از بیماری‌های شایع دوران کودکی و تدوین برنامه آمادگی اضطراری خانواده، شناسایی منابع اطلاعاتی معتبر و قابل اعتماد برای والدین و معرفی چالش‌های مواجهه با کودکان با نیازهای ویژه متفاوت عمل می‌کند. فعالیت‌های این حوزه در اغلب مناطق به‌خوبی برنامه‌ریزی و هماهنگ می‌شوند تا با حداکثر مزایا برای دانش‌آموز همراه باشد و از تکرار و اتلاف منابع کاسته شود و محتوا با افزایش پیچیدگی در طول برنامه درسی ادامه می‌یابد چراکه هرچه دانش فرد از نظر وسعت و عمق گسترده‌تر باشد، دانش جدید راحت‌تر کسب و به خاطر سپرده می‌شود (آگازی^۲ و همکاران، ۲۰۱۰؛ سورینا و کورنیا،^۳ ۲۰۲۵).

بومی‌سازی برنامه درسی آموزش والدینی و ارائه محتوا در چارچوب هویت منطقه‌ای و جهان‌بینی اسلامی برای جامعه ایران با آموزش پاسخگو به فرهنگ سازگار است و زمینه استعمارزدایی از برنامه درسی را فراهم می‌کند (کاراتاش، اریکوک و تانریکولو،^۴ ۲۰۲۵). با نگاهی به سرفصل‌های مطرح‌شده در آموزش فرزندپروری مبتنی بر دیدگاه اسلامی نکات متفاوتی، توجه را جلب می‌کند. یکی از مهم‌ترین واقعیت‌هایی که والدین باید به آن آگاهی داشته باشد، هدف زندگی است. در همین راستا، سیستم آموزشی موظف است درباره ماهیت

-
1. National Standards for Family and Consumer Sciences Education
 2. Agazzi
 3. Suryana & Kurnia
 4. Karataş, Eriçok & Tanrikulu,

دنیا، فرصت‌ها و چالش‌های آن آگاهی‌بخشی نماید و فراگیران نیز باید با ایجاد تفکر واقع‌بینانه و تلاش برای رسیدن به کمال معنوی به تعهدات خود عمل نمایند (حق‌شناس و جان‌بزرگی، ۱۴۰۳). علاوه بر این، استفاده از موعظه و تذکر، افزایش حزم و دوراندیشی، بصیرت و شناخت درونی کمک می‌کند تا تصمیمات آگاهانه‌تری بگیرند. نتیجه این امر، نائل شدن والدین و فرزندان به مکانیزم تعادل و تعالی است که از نیازهای معنوی-وجودی محسوب می‌شوند (حق‌شناس و جان‌بزرگی، ۱۴۰۳). همچنین فراگیران باید نقش خود را به‌عنوان افرادی که از سوی خداوند مأمور هدایت و پرورش فرزندان و ارتقای رشد و توسعه شخصیت آنها هستند در نظر بگیرند (ابوبکر وهمکران، ۲۰۲۳^۱) لزوم تربیت والدین مسئول و فضیلت‌خواه باعث شده که آموزش مفاهیم کلی مانند حق و راستی و احترام به عدالت به‌عنوان محتوای آموزشی پیشنهاد شود (شکوهی یکتا، پرند، فقیهی، ۱۳۸۵).

انتخاب راهبردهای یاددهی یادگیری مناسب جزو فرایند برنامه درسی محسوب می‌شود و تدارک انواع فرصت‌های یادگیری می‌تواند یادگیری را افزایش دهد (مشایخ، ۱۳۸۱). به‌عنوان مثال یادگیری مبتنی بر مسئله، کلاس‌های درس معکوس، پروژه‌های مشارکتی، قرار دادن فراگیران در معرض چالش‌های بین رشته‌ای و دنیای واقعی، یادگیری خودراهبر و کار تیمی برای ارتقای مشارکت فراگیران و موفقیت تحصیلی آنها ضروری هستند. علاوه بر این، ادغام هوش مصنوعی در یادگیری فعال، با تجربیات یادگیری شخصی‌سازی‌شده و بازخورد فوری، شیوه آموزشی را متحول خواهد کرد (مارتینز و گومز،^۲ ۲۰۲۵؛ شولزه، فون هوث و شلزینگر،^۳ ۲۰۲۵).

مهم‌ترین نتایج به‌دست‌آمده از بررسی مناطق مورد مطالعه آن است که برخی دستورالعمل‌ها می‌تواند به مریبان کمک کند تا جو کلاس درس را تنظیم کرده و ارتقا دهند مانند اینکه به اعضای کلاس زمان و فرصت کافی داده شود تا با یکدیگر به شیوه مثبت، محترمانه و حمایتی ارتباط برقرار کنند (مانسل،^۴ ۲۰۱۳). در نظام آموزشی کانادا برای تسهیل هرگونه بحث کلاسی قوانین واضحی وضع تا احترام به حریم خصوصی و بیان دیدگاه‌های متفاوت مورد توجه قرار گیرد. برنامه‌های درسی

1. Abubakar

2. Martinez, M. E., & Gomez

3. Schulze, von Huth & Schlesinger

4. Mansell

در بخش‌های رسمی و غیررسمی مکمل یکدیگر هستند. در میشیگان برای هر یادگیرنده امکان شرکت در تجربه‌های شبیه‌سازی مراقبت از نوزاد. استفاده از فیلم و فایل‌های صوتی، بهره‌گیری از روش مطالعه موردی به‌عنوان راهبرد آموزشی وجود دارد (ابوبکر وهمکاران، ۲۰۲۳^۱). همچنین، در سیستم آموزشی جامییکا، تکالیف، پروژه‌های عملی و تمرین مهارتی در کلاس به دانش‌آموزان اعتمادبه‌نفس بیشتر برای استفاده از روش‌های آموخته‌شده در زندگی آینده را می‌دهد. نهایتاً اینکه در اسکاتلند اظهار امیدواری شده که با ترویج استفاده از راهبردهای ابتکاری مانند مشاوره همسالان برای پرورش رفتارهای مثبت، سالم و مسئولانه در بین دانش‌آموزان بتوان به شیوه بهتری محتوا را ارائه داد. این امر به همراه عوامل دیگری مانند کاربردی بودن، مفید بودن و مرتبط بودن برنامه درسی به اجرای برنامه درسی آموزش والدینی می‌تواند کمک شایانی بکند. همچنین گفتگو درباره مسائل مربوط به مراقبت از کودکان و نگارش مقاله در مورد ویژگی‌های والدینی نیز در دستور کار قرار گرفته است. در آمریکا رویکرد تلفیقی در طراحی و اجرای برنامه‌های والدینی اتخاذ می‌شود تا از یادگیری مداوم و استفاده غیررقابتی از منابع اطمینان حاصل شود (کالن، ۲۰۲۱^۲). در ویرجینیا فرصت‌های ایفای نقش برای تثبیت مهارت‌های مراقبت از حیوان، نمایش بصری و دستورالعمل‌های نوشتاری برای نحوه مراقبت از حیوانات در نظر گرفته شده است.

به دلیل اینکه شیوه‌های آموزشی مرتبط با فرهنگ، علاقه دانش‌آموزان را افزایش داده، تجربیات و هویت‌های زیسته دانش‌آموزان را تأیید کرده و کلاس‌های درس فراگیر و توانمندساز ایجاد می‌کند. بنابراین گنجاندن شیوه‌های اسلامی در اجرای برنامه‌های درسی مانند استفاده از مدح و ستایش برای افزایش اثربخشی کلام بر فراگیر و داستان‌سرایی‌های ملی و مذهبی، ضمن ستایش فرهنگ یادگیرنده، ارزش‌گذاری را پرورش می‌دهد (گاداز وهمکاران، ۲۰۲۵^۳). همچنین تقویت نگرش همراه با مهربانی و پرهیز از تعمیم غیرمستدل، توجه به تفاوت‌های فردی، تشویق به فرزنددوستی و دلسوزی به فرزند، افزایش آگاهی و پاسخ به تجارب عاطفی مشترک با فرزندان، تربیت براساس اندیشه وفای به عهد، تشویق و تنبیه به‌موقع فرزند در جهان بینی توحید توصیه شده است (مهری، نادى، سجادیان، ۱۳۹۹). البته،

-
1. Abubakar, Sanusi, Razali, Yeniningsih & Mujiburrahman
 2. Cullen
 3. Gadaza at al

مجریان برنامه‌های آموزش والدینی می‌توانند از روش‌های معمول از جمله مثال زدن، بازی، پاداش و تنبیه و روش عادت‌دهی نیز استفاده کنند (رحمتی،^۱ ۲۰۱۶؛ حمیده و همکاران،^۲ ۲۰۲۲).

ارزشیابی فرایند مداوم جمع‌آوری اطلاعات در مورد پیشرفت دانش‌آموز است که از انواع ابزارها برای اجرای آن استفاده می‌شود. از آنجایی که ارزیابی با تجربیات تدریس/یادگیری ارتباط تنگاتنگی دارد و ارزشیابی برنامه درسی تن‌ها به جستجوی یادگیری‌های دانش‌آموزان محدود نمی‌شود؛ بلکه به تجزیه و تحلیل واکنش‌ها و پیشرفت‌های دانش‌آموزانی که برنامه درسی را تجربه کرده‌اند می‌پردازند (مارش و ویلیس، ۱۳۹۶/۲۰۰۷). به عبارت دیگر فرایند برنامه‌ریزی شده‌ای مدنظر است که در آن دانش‌آموزان و معلمان در فعالیت‌های هدفمند همکاری می‌کنند، شواهد یادگیری را دنبال و برای تدوین راهبردهای ضروری برای بهبود برنامه‌های درسی، تأمل می‌کنند (ون اورمن، گوچ و کاربونو،^۳ ۲۰۲۵). ارزیابی همچنین به تعیین اثرات برنامه در مقایسه با یک گروه گواه و بدون دسترسی به مداخله، کمک می‌کند. در کلمبیا ابزارهای ارزشیابی با هدف سنجش میزان یادگیری و میزان پیشرفت دانش‌آموزان استفاده می‌شوند و به توصیف اقدامات لازم برای برآورده کردن انتظارات تعیین شده می‌پردازند. یکی از وجوه تشابه اسکاتلند و میشیگان از نظر نظام ارزشیابی، تعیین اهداف فردی و پیشرفت در جهت دستیابی به آنها به همراه بازخوردهای سازنده است. همچنین در اسکاتلند شیوه ارزشیابی متناسب با نیازهای یادگیرندگان تطبیق داده شده و به‌طور سیستماتیک و دوره‌ای برای اطلاع از عملکرد و پیشرفت یادگیرندگان ارزشیابی صورت می‌گیرد. بر همین اساس شواهد ثبت و گزارش منظم به یادگیرندگان و والدین در دستور کار قرار دارد. در جامائیکا جهت ارزیابی میزان یادگیری دانش‌آموزان و بررسی میزان تغییراتی که در زندگی دانش‌آموزان رخ داده، از روش‌های مختلف ارزشیابی استفاده می‌شود. در ضمن فرایند ارزشیابی و موانع موجود در دستیابی به اهداف و راه‌های غلبه بر این عوامل ارزشیابی می‌شود. در انتاریو معلمان براساس اطلاعات جمع‌آوری شده در طول دوره آموزشی، به ارزشیابی میزان پایبندی به قوانین و سیاست‌های فعلی، میزان تمایل دانش‌آموزان برای بحث در مورد مسائل شخصی و تعیین سطح عزت‌نفس دانش‌آموزان می‌پردازند. یکی از روش‌های ارزشیابی بسیار مناسب که در ایلینوی مورد استفاده قرار گرفته ایجاد یک

1. Rahmawati

2. Hamidah

3. Van Orman, Gotch & Carbonneau

سیستم نظارت بر آموزش در همه سطوح تحصیلی است. استفاده از ارزیابی تکوینی به معنای جمع‌آوری اطلاعات در مورد یادگیری دانش‌آموزان در طول پیشرفت دوره و معمولاً به‌طور مکرر برای بهبود یادگیری دانش‌آموزان در آمریکا مورد توجه است.

۳-۳. مرحله سوم: تحلیل انتقادی

واقعیت این است که تنوع فراوانی در آنچه افراد در نقش خود به‌عنوان والدین انجام می‌دهند در فرهنگ‌های مختلف وجود دارد و درک شیوه‌های تربیتی مبتنی بر فرهنگ در تعیین عناصر برنامه درسی بسیار کمک‌کننده است. به‌عنوان مثال مطالعات کیفی خانواده‌های آمریکایی نشان می‌دهد که توصیفات والدین از ویژگی‌های مطلوب فرزندان، بر احترام و مطاع بودن متمرکز است. به همین دلیل روابط متقابل محترمانه، رشد خودپنداری‌های مثبت و احترام به دیگران و استفاده از تکنیک‌های مذاکره مشارکتی و محترمانه در برنامه درسی آموزش والدینی آمریکا تأکید شده است. علاوه بر این، برنامه‌های آموزش والدینی در آمریکا دارای سابقه‌ای قوی در استفاده از استانداردهای رفتاری است. به همین سبب آموزش والدینی به‌گونه‌ای برنامه‌ریزی شده که با تجزیه و تحلیل میزان تعاملات انسانی، بتوان تغییر رفتار دانش‌آموزان را به حداکثر رساند. در کانادا نیز سعی شده برنامه‌های درسی آموزش والدینی مبتنی بر سرمایه‌های فرهنگی دانش‌آموزان طراحی شود تا دارای بیشترین تأثیر بر افکار و رفتار آنها باشد. تقاضا برای دریافت خدمات قابل‌دسترس متناسب با نیازها، سن و موقعیت خانواده‌ها در سراسر اسکاتلند نیز وجود دارد^۱ به همین سبب در حوزه مراقبت از فرزندان، قدردانی از تنوع فرهنگ‌ها در اسکاتلند مورد توجه قرار گرفته است. آموزش والدینی در جامائیکا انعطاف‌پذیری در انتخاب و تعیین موضوعات و استفاده از موضوعات و مثال‌های مرتبط با زمینه محلی دانش‌آموزان را در نظر گرفته است. با توجه به اینکه اگر اطلاعات علمی و کاربردی در زمینه مهارت‌ها و روش‌های صحیح فرزندپروری از متن فرهنگ ایرانی اسلامی و مانوس با مطالعات قبلی و بومی آنان ارائه شود، بسیار اثرگذار خواهد بود. چراکه فراگیران با این مفاهیم آشنا تر بوده، نسبت به آنان پذیراتر هستند و تمایل بیشتری به استفاده از مفاهیم مبتنی بر فرهنگ بومی خود در تربیت فرزندان خواهند داشت؛ بنابراین تدوین‌کنندگان برنامه‌های درسی می‌توانند

1. Family Life in Scotland Main findings of a survey of Scottish adults for Parenting Across Scotland

با شناخت باورهای دینی، اخلاقی و معنوی در زمینه آموزش والدینی، مداخلات فرهنگی مناسب و موفقی برای دانش‌آموزان ایرانی فراهم کنند و از این طریق به ترویج آرمان‌های اسلامی بپردازند. با توجه به این باور که اسلام نه تنها یک دین بلکه به مثابه یک شیوه زندگی است (آیت‌اللهی، ۱۳۹۲) و نقش محوری در شکل‌دهی به ارزش‌های اصلی در مورد زندگی خانوادگی دارد؛ بنابراین آموزش والدینی مطابق با دیدگاه اسلامی، به معنای آموزش مطابق با روندهای جهانی نیست. بلکه آماده کردن فراگیران برای وفادار ماندن به این حقیقت است که خداوند مراقب و پرورش‌دهنده اصلی فرزندان است و والدین به‌عنوان هموارکنندگان مسیر پرورش می‌توانند با انجام وظایف خود و توسل به یاری و لطف خداوند، به بهترین نتایج دست یابند (فطریه و مکسوم، ۲۰۲۳).

نکته دوم اینکه اگرچه آموزش والدینی مدرسه‌محور در کشورهای منتخب یک حوزه مطالعاتی چندرشته‌ای است که با افزایش دانش، مهارت و نگرش موردنیاز برای ازدواج، فرزندآوری و روابط جنسی در کنار فرزندپروری مرتبط است (دین و همکاران، ۲۰۲۴)^۲ با این وجود در سیستم‌های آموزشی موردبررسی، آموزش والدینی و توصیه‌های مربوط به مراقبت از فرزند اغلب حول دوره پس از تولد می‌چرخد و مسائل مربوط به دوره قبل از تولد فقط به مراقبت‌های دوران بارداری و اقدامات لازم برای پیشگیری از اختلالات جسمی و عقب‌ماندگی ذهنی محدود می‌شود (علیمحمدی و همکاران،^۳ ۲۰۱۷). درحالی‌که در فرهنگ دینی ما، آموزش والدینی از زمان تصمیم به ازدواج و خواستگاری از همسر آغاز می‌شود. به‌عنوان مثال در انتاریو کانادا در یکی از بخش‌های آموزش والدینی، به تشریح شیوه زندگی سالم والدین قبل، در طول و بعد از بارداری پرداخت شده است. در ویرجینیا نیز علاوه بر تولیدمثل و پیشگیری از بارداری، شناسایی عوامل مؤثر بر تنظیم خانواده (هزینه‌های مالی، ارزش‌های شخصی، باورهای مذهبی) مورد توجه است. میثیگان در بخش سیستم‌های پشتیبانی از والدین،^۴ معیارهایی چون انتخاب خدمات باکیفیت برای کودکان و ارزیابی میزان دسترسی مراقبت‌های قبل از تولد در جامعه را معرفی می‌کند. سیستم آموزشی ویرجینیا شناخت ویژگی‌های انسان و سایر پستانداران

1. Fitriyah & Maksum

2. Dinh at al

3. Alimohammadi at al

4. Support Systems for Parents

را با استفاده از کتاب‌ها، مجلات و فیلم‌ها و مشاهده حیوانات خانگی و با مباحثه درباره رشد جنین از بارداری تا تولد مدنظر قرار داده است. در ایلینوی تأثیرات قانونی و اخلاقی فناوری‌های فعلی و نوظهور بر باروری تجزیه و تحلیل می‌شود. نهایتاً اینکه در میشیگان با تدوین استاندارد تأمین نیازهای کودکان،^۱ به ارزیابی آثار و سوءاستفاده از آنها و بی‌توجهی به کودکان و خانواده‌های آنها و استراتژی‌های ارتقای رشد مثبت پرداخته می‌شود. علاوه بر این با استاندارد شناسایی ویژگی‌ها و نیازهای کودکان استثنایی^۲ به علل و درمان ناباروری و نقش مشاوره/غربالگری ژنتیک و انواع مراقبت‌ها و محیط‌های مناسب برای رفع نیازهای کودکان استثنایی توجه نموده است. با این وجود در برنامه درسی آموزش والدینی مطابق با دیدگاه اسلامی علاوه بر اینکه سلسله‌مراتب نیازهای مراقبت از کودک شامل تربیت دینی، تربیت بدنی، تربیت ذهنی، تربیت اخلاقی، تربیت معنوی، تربیت اجتماعی و تربیت جنسی تبیین می‌شود (مدیواتی، نورجنه و مصطفی،^۳ ۲۰۲۳). بلکه هدف از ازدواج و تشکیل خانواده، انتخاب شریک زندگی، دوران بارداری، نام‌گذاری نیکو به کودک و احقاق حقوق زیستی کودک پس از تولد نیز مورد توجه قرار می‌گیرد (پورونداری، حسنا و طویل،^۴ ۲۰۲۲). همچنین در این برنامه درسی، حفظ کرامت انسانی فرد و تمرکز بر فطرت پاک الهی فرزند به چشم می‌خورد. در همین راستا فرزندان به‌عنوان امانتی از سوی خداوند متعال در نظر گرفته می‌شوند که سزاوار توجه کامل در امر تربیت و آموزش است و فراگیران باید علاوه بر دانش فرزندپروری، به حفظ رابطه باخدا، با سایر اعضای خانواده و ارتباط با هم‌نوعان اهتمام ورزند و خود را جهت گام نهادن در مسیر الهی و دستیابی به حیات طیبه مهیا سازند.

به‌طور کلی می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که برنامه درسی آموزش والدینی مبتنی بر روانشناسی غربی اغلب بر رشد فردی و تعامل اجتماعی کودک تمرکز دارد و به زمینه فرهنگی و تأثیر آن بر رفتار والدین توجه کمتری می‌نماید. در عین حال در مدل برنامه درسی فرزندپروری اسلامی، والدین کاملاً به پتانسیل فرزندان خود توجه کرده و آن را مطابق با خواست خدا و پیامبران به کار می‌گیرند (ارهامویدلا،^۵ ۲۰۲۲).

-
1. Providing for Children's Needs
 2. Identify the characteristics and needs of Exceptional Children
 3. Madyawati, Nurjannah & Mustafa.
 4. Purwandari, Husna & Tawil
 5. Erhamwilda

استفاده از تجارب سایر کشورها در زمینه آموزش والدینی و تلاش برای غلبه بر نقطه ضعف‌های مدل‌های فرزندپروری سنتی، رایج و جزئی به همراه بهره‌مندی از دستورات عمل‌های کل‌گرایانه دین مبین اسلام می‌تواند در تدوین برنامه درسی آموزش والدینی نظام جمهوری اسلامی ایران بسیار ارزشمند تلقی گردد (هرماوان، رحمت، عزیز و رمضان، ۲۰۲۳^۱)

۴. نتیجه‌گیری

دانش، مهارت و نگرش فرد در مورد چگونگی ایفای مؤثر نقش والدینی در جوامع متفاوت مورد توجه قرار گرفته و دوران تحصیل زمان مناسبی برای آموزش والدینی به دانش‌آموزان معرفی شده است. هدف اصلی آموزش والدینی در اغلب کشورها، ارائه آگاهی و مهارت‌های لازم به دانش‌آموزان است تا بتوانند هر زمانی مسئولیت‌های این نقش را در زندگی برعهده گرفتند، والدین مؤثری باشند چراکه این افراد ممکن است در زندگی مشاغل و نقش‌های متعددی را برعهده بگیرند، اما اکثریت قریب به اتفاق این جوانان، در آینده، پدر و مادر خواهند شد. طبق نتایج پژوهش اخیر، آموزش والدینی مربوط به تمام طول عمر افراد و رویکرد آموزشی و نه درمانی آن متناسب با ارزش‌های متفاوت جوامع ارائه می‌گردد (ساسمن، اشتاینمتر و پیترسون، ۲۰۱۳^۲). طبق نتایج پژوهش در آموزش والدینی برخی مناطق تقویت عملکرد خانواده و به‌ویژه موضوع اهمیت محبت، احساس تعلق و احترام اعضای خانواده برجسته شده است. این نتیجه هم‌راستا با مطالعه‌ای تحت عنوان «نقش آموزش بهداشت و تربیت بدنی در آموزش زندگی خانوادگی» است که در سال ۱۹۵۷ توسط مور^۳ انجام شده است. براساس گفته نویسنده، قدردانی از نقش زن و مرد در خانواده در درس آموزش والدینی مورد تأکید قرار گرفته است. به جز اهدافی که در بخش‌های قبل به آن اشاره شد می‌توان مواردی مانند تقدم خودسازی بر دگرسازی، کمال‌جویی، عاقبت‌اندیشی و تدبیر و تأثیر مشاوره با خردمندان را نیز اضافه کرد (مقدم و قمرانی، ۱۴۰۱).

یکی از آموزه‌های کاربردی، مرتبط با این پژوهش آن است که حوزه آموزش والدینی استفاده از برنامه‌های جذاب و موردعلاقه دانش‌آموزان و بهره‌مندی از فناوری بسیار مهم است طبق نتایج پژوهش،

1. Hermawan at al
 2. Sussman, Steinmetz & Peterson
 3. Moore

متناسب‌سازی مطالب از نظر سن و مرحله رشدی دانش‌آموزان مهم تلقی شده و در اغلب مناطق پشتیبانی از محتوا، ارائه به موقع مطالب، ارائه استاندارد و کنترل‌شده محتوای آموزشی به‌عنوان ویژگی‌های اصلی برنامه درسی آموزش والدینی مورد توجه قرار گرفته است. توجه به اهمیت وظیفه مادری و همسری از دیدگاه اسلام، ذکر ویژگی‌ها، وظایف و نحوه مدیریت زنان موفق در خانواده، اهمیت تشخیص دادن مزاج افراد خانواده و تهیه غذای مناسب و سالم طبق الگوی طب اسلامی نیز پیشنهاد می‌گردد (باقری، لطیفی، عبداللهی، ۱۴۰۰).

همچنین در سازمان‌دهی برنامه درسی آموزش والدینی به‌جای استفاده از رویکرد موضوعی و دیسپلینی استفاده از منابع کل سیستم آموزشی مانند برخی از مناطق و از طریق تلفیق آموزش والدینی در بهداشت و تربیت بدنی، مطالعات اجتماعی، علوم زیستی، هنرهای زیبا و راهنمایی و مشاوره کمک‌های زیادی به برنامه جامع آموزش برای والدینی در مدارس می‌کند. بهبود ارتباط بین مدارس و والدین و افزایش سطح مشارکت آنها به‌عنوان عامل افزایش یادگیری حائز اهمیت تلقی شده است. به همین دلیل در برخی مناطق، به‌منظور تسهیل یادگیری در منزل، دروس/فعالیت‌های مربوط به فعالیت‌های خانگی به فرد پیشنهاد می‌شود. در همین زمینه مارش و ویلیس در کتاب مبانی نظری و عملی برنامه‌ریزی درسی (۱۳۹۶) ص ۸۱ و ۸۲ نیز عنوان می‌کنند: «آموزش پیشرو، برنامه و وظایف مدارس را طوری گسترش داد که مدارس مسئولیت مستقیمی در قبال سلامتی، شغل و کیفیت زندگی خانوادگی و اجتماعی افراد داشته باشند».

آموزش مریبان و از همه مهم‌تر، به اشتراک گذاشتن تجربیات توسط مدارس موفق از طریق کارگاه‌ها یا بازدیدهای بین مدارس منجر شده که مدارس و مریبان در ارائه برنامه‌های والدینی آمادگی بیشتری کسب کنند. جهت رسمیت یافتن موضوع آموزش والدینی در سیستم آموزشی، می‌توان آموزش والدینی را به‌عنوان یک موضوع اجباری در کالج‌های معلمان تدریس کرد. همچنین برای حمایت از انتشار این حوزه در مدارس از همکاری با آژانس‌های مربوطه مثل رسانه‌های جمعی برای ترویج برنامه ملی آموزش والدین می‌توان بهره برد. هم‌زمانی آموزش‌های رسمی، با تعامل با کودکان برای یادگیرندگان به‌ویژه دختران جوان می‌تواند بسیار تأثیرگذار باشد و به کسب خودشناسی در آنها کمک کند. این نتیجه پژوهش در راستای

برنامه آموزشی تحت عنوان آموزش والدین فردا (ETP^۱) است که پس از گذراندن این دوره، نوجوانان می‌توانند قبل از ایجاد خانواده، آگاهانه و سالم انتخاب کنند و از این طریق ظرفیت‌های بیشتری به‌عنوان بزرگسالان برای مراقبت از فرزندان آینده خود داشته باشند (پالم، ۲۰۱۸). توجه به اهمیت تلاش و تأثیر آن در همه ابعاد زندگی اعم از تربیت فرزند و آخرت‌اندیشی می‌تواند به تربیت نسل توحیدی و تعالی‌خواهی فرزندان کمک کند (حق‌شناس، جان‌بزرگی، عرب‌پور، ۱۴۰۴). بازنگری برنامه‌های درسی مقاطع مختلف مطابق با نتایج این پژوهش و منطبق با فرهنگ ایرانی اسلامی، به‌طوری‌که مؤلفه‌های لازم برای آموزش والدینی را پوشش قرار دهد از پیشنهادات پژوهش حاضر می‌باشد. همچنین با توصیه به گردآوری اطلاعات به‌روز درباره طیف وسیعی از برنامه‌های آموزش والدینی در سیستم‌های آموزشی سایر کشورها و کمک به سیاست‌گذاران و متخصصان تعلیم و تربیت در ایران برای انتخاب برنامه درسی مناسب می‌تواند در این زمینه مفید واقع گردد.

1. Educate Tomorrow's Parents (ETP)
2. Palm

منابع

- آیت‌اللهی، زهرا (۱۳۹۲). دانش خانواده و جمعیت. قم: دفتر نشر معارف.
- ایزانلو، ا. (۱۳۹۳). شناسایی مؤلفه‌ها و موضوعات اساسی موردنیاز در زمینه روابط خانوادگی بر اساس سبک زندگی اسلامی برای برنامه درسی دوره دوم متوسطه. دانشگاه فردوسی مشهد.
- باقری سجزی، الهه، لطیفی، زهره، و عبدالهی، عظیمه السادات (۱۴۰۰). تأثیر آموزش‌دهی مهارت‌های فرزندپروری اسلامی بر کیفیت رابطه مادر-کودک، بهزیستی روان‌شناختی و خودکارآمدی والدگری مادران. علوم تربیتی از دیدگاه اسلام، ۹(۱۷)، ۲۹۵-۳۲۷.
- پناهی، علی احمد (۱۴۰۰). بررسی و تبیین نقاط قوت و امتیازات سبک فرزندپروری اسلامی در قیاس با سبک فرزندپروری دایانا بامریند. پژوهشنامه اخلاق، ۱۴(۵۲)، ۱۲۵-۱۴۴.
- حق‌شناس، محمدحسین، جان‌بزرگی، مسعود، و عرب‌پور، مصطفی (۱۴۰۴). مدل مفهومی پنداره‌زدایی از دنیا (ابطال تصویرپردازی ساختگی از دنیا) در والدگری معنوی خداسو. تربیت اسلامی، ۲۰(۵۱)، ۱۰۵-۱۲۷.
- حق‌شناس، محمدحسین، جان‌بزرگی، مسعود (۱۴۰۳). الگوی نظری موعظت-صیانت براساس منابع اسلامی برای والدگری معنوی خداسو. فصلنامه علمی تربیت اسلامی، ۱۹(۵۰)، ۳۷-۵۵.
- شکوهی یکتا، م.، پرند، ا.، و فقیهی، ع. (۱۳۸۵). مطالعه تطبیقی سبک‌های فرزندپروری. تربیت اسلامی، ۲(۳)، ۱۱۵-۱۴۰.
- فتحی واجارگاه، کوروش (۱۳۸۹). اصول اساسی و مفاهیم برنامه‌ریزی درسی. تهران: بال.
- مارش، کالین جی، ویلیس، جرج (۱۳۹۶). ترجمه احمد مدنی. مبانی نظری و عملی برنامه‌ریزی درسی تهران: سمت.
- متین، ا. (۱۳۹۱). مقایسه اثربخشی آموزش گروهی مهارت‌های زندگی با و بدون برنامه مداخله‌ای آموزش عقلانی-هیجانی-رفتاری بر سلامت روان و فرزند پروری مادران فرزندان ناشنوا و آهسته گام. دانشگاه آزاد تهران مرکز.
- مشایخ، فریده (۱۳۸۱). فریاند برنامه‌ریزی آموزشی. تهران: مدرسه.

- مقدم، منصور، و قمرانی، امیر. (۱۴۰۱). ارزیابی اثربخشی والدگری خردمندانانه براساس آموزه‌های امام علی علیه السلام بر خردمندی والدین و خلاقیت کودکان پیش دبستانی. پژوهش در دین و سلامت، ۸(۱)، ۹۸-۱۱۰.
- ملکی، حسن (۱۳۹۵). برنامه‌ریزی درسی (راهنمای عمل)، مشهد: پیام اندیشه.
- مهری، مریم، نادى، محمدعلی، و سجادیان، ایلناز (۱۳۹۹). مقایسه اثربخشی فرزندپروری ذهن‌آگاهانه با رویکرد ایرانی-اسلامی با فرزندپروری مثبت بر خودتنظیمی هیجانی و خود کارآمدی مادران. سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت، ۴(۲)، ۳۸-۴۹.

References

- Abubakar, B, Sanusi, S, Razali, R, Yeningsih, T. K, & Mujiburrahman, M. (2023). Parenting Education in Islamic Families within the Framework of Family Resilience in Aceh, Indonesia. *Samarah: Jurnal Hukum Keluarga Dan Hukum Islam*, 7(2), 1121-1147. <https://doi.org/10.22373/sjkh.v7i2.17901>
- Alimohammadi, N., Jafari-Mianaei, S., Hasanpour, M., Banki-Poorfard, A. H., & Hoseini, A. S. S. (2017). Parents' Role Before and During Infancy: An Islamic Perspective. *Iranian Journal of Neonatology*, 8(4). <https://doi.org/10.22038/ijn.2017.22671.1270>
- Agazzi, H. Salinas, A. Williams, J. Chiriboga, D. Ortiz, C. & Armstrong, K. (2010). Adaptation of a behavioral parent-training curriculum for Hispanic caregivers: HOT DOCS Español. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of the World Association for Infant Mental Health*, 31(2), 182-200. DOI: 10.1002/imhj.20251.
- Araneta-Merin, J. (2018). Practical Review and Evaluation on Parenting Education. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 7(3), 253-258. <http://doi.org/10.11591/ijere.v7i3.14306>.
- Ayatollahi, Z. Bankipourfard, A. Hosseini, S. (2013). Family and Population Knowledge. Qom, Maarif Publishing House. (In Persian)
- Binney, V. M. & Geddis, D. C. (1991). Secondary school pupils knowledge and experience of basic parenting skills and issues. *Early Child Development and Care*, 71(1), 73-78. <https://doi.org/10.1080/0300443910710107>
- Breitenstein, S. M. Gross, D. Fogg, L. Ridge, A. Garvey, C. Julion, W. & Tucker, S. (2012). The Chicago Parent Program: Comparing 1-year outcomes for African American and Latino parents of young children. *Research in nursing & health*, 35(5), 475-489. <https://doi.org/10.1002/nur.21489>

- Cassidy, K. Franco, Y. & Meo, E. (2018). Preparation for Adulthood: A Teacher Inquiry Study for Facilitating Life Skills in Secondary Education in the United States. *Journal of Educational Issues*, 4(1), 33-46. DOI:10.5296/jei.v4i1.12471
- Carrera, M. A. (1968). Family Life Education: A Curriculum Proposal for High Schools. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 42(7), 394-397.
- Colbert, P. (2019). Parenting Education for Latino Adolescents: A Culturally Competent Curriculum (Doctoral dissertation, California State University, Long Beach).
- Cucchiara, M. Cassar, E. & Clark, M. (2019). “I Just Need a Job! ”Behavioral Solutions, Structural Problems, and the Hidden Curriculum of Parenting Education. *Sociology of Education*, 92(4), 326-345. doi.org/10.1177/0038040719861363
- Cullen, S. M. (2021). Educational parenting programmes—examining the critique of a global, regional and national policy choice. *Research Papers in Education*, 36(4), 483-506. doi.org/10.1080/02671522.2019.1678066
- De’Ath, E. (1983). Teaching parenting skills. *Journal of family therapy*, 5(3), 321-335.
- Desai, M. (2018). Introduction to rights-based direct practice with children. Springer
- Dinh, T. T. H, Lees, D. B, Van Dam, P. J, & McGarry, D. E. (2024). Use of infant simulators as an aid in pregnancy and parenting educational interventions for school-aged students: a scoping review. *Health Education Research*, cyae012. doi.org/10.1093/her/cyae012
- Erhamwilda, E., Suhardini, A. D., Afrianti, N., & Tazkia, A. H. (2022, April). Islamic parenting paradigm. In 4th Social and humanities research symposium (SoRes 2021) (pp. 409-411). Atlantis Press.
- Fathi Vajargah, K. (2008). Basic principles and concepts of curriculum planning, Tehran: Bal. (in Persian)
- Family Life, Reproductive Health, and Population Education: Key Elements of a Health-Promoting School/ Retrieved: <https://health.educationresources.unesco.org/sites/default/files/resources/HIV%20AIDS%20231.pdf>
- Family Life Education Board of Education Guidelines and Standards of Learning for Virginia Public Schools /Commonwealth of Virginia Department of Education/ Retrieved: <https://data.miraquetemiro.org/sites/default/files/documentos/Children%20in%20Focus%20UNICEF%202002.pdf>

- Family and Consumer Sciences Education(FACS)/ School District of the City of Saint Charles / Retrieved <https://mo01910164.schoolwires.net/cms/lib/MO01910164/Centricity/Domain/103/9-12%20FAMILY%20CONSUMER%20SCIENCE%20FACS-21-22-FINAL.pdf/>
- Fitriyah, S. B., & Maksum, M. N. R. (2023). Islamic Parenting Challenges and Strategies in the Digital Era: Modern Islamic Parenting and School of Parenting. Proceeding ISETH (International Summit on Science, Technology, and Humanity) , 2061-2067. <https://doi.org/10.23917/iseth.4624>
- Gadaza, A., Manera, A., Santos, S., Alih, C., & Caban, R. (2025). Reviving the Past, Teaching the Future: The Role of Philippine Cultural Heritage in Curriculum Development of Teacher Education Programs Focus. *International Journal on Culture, History, and Religion*, 7(SI2), 80-97. <https://doi.org/10.63931/ijchr.v7iSI2.169>
- Hamidah, N. S., Audina, V., Harmonisya, N., & Anggraini, A. (2022). Prophetic parenting: konsep ideal pola asuh Islami. *Jurnal Multidisipliner Kapalamada*, 1(02), 245-253. <https://doi.org/10.62668/jimr.v2i01.615>
- Health and Family Life Education Regional Curriculum Framework For Ages 9-14/ Health and Family Life Education(HFLE) Retrieved: https://healtheducationresources.unesco.org/sites/default/files/resources/bie_hfle_resource_handbook.pdf
- Health & Family Life Education... 10 Years & Beyond/ Retrieved: <https://data.miraquetemiro.org/sites/default/files/documentos/Children%20in%20Focus%20UNICEF%202002.pdf>
- Health And Family Life Education Resource Handbook Themes: Self and Interpersonal Relationships Sexuality and Sexual Health Appropriate Eating and Fitness Managing the Environment/Retrieved:https://healtheducationresources.unesco.org/sites/default/files/resources/bie_hfle_resource_handbook.pdf
- Henry, M. Black, J. & Lewis, B. (2006). Evaluation of the pilot health and family life education curriculum schools. Commissioned by Ministry of Education, Funded by UNICEF.
- Hermawan, I. Rahmat, A. T. Aziz, A. A. & Romadhan, F. (2023).Islamic parenting development in dukuh vilage, bandung district. *Jurnal Pengabdian dan Pemberdayaan Sosial Kemanusiaan*, 1(1), 22-33.
- Hess, C. (2016). The Responsive Parenting Program: A parenting support curriculum for vulnerable families. California State University, Long Beach.

- Hickey, G, McGilloway, S, Leckey, Y, & Stokes, A. (2018). A universal early parenting education intervention in community-based primary care settings: Development and installation challenges. *Education Sciences*, 8(4), 178. <https://doi.org/10.3390/educsci8040178>
- Home economics:Family studies 10 to 12-Integrated Resource Package 2007:Retrieved from: [https:// www2. gov. bc.ca /assets/ gov/education/ kindergarten-to-grade-12/ teach/pdfs/ curricula / appliedskills/ 2007he_ famstudies 1012.pdf](https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/education/kindergarten-to-grade-12/teach/pdfs/curricula/appliedskills/2007he_famstudies1012.pdf)
- Hasanah, A. N. & Larashinda, M. (2023), How Do Parenting, Parent Education and Family Income Effect on the Cognitive Development of Toddlers? In Unima International Conference on Social Sciences and Humanities (UNICSSH 2022).396-404. Atlantis Press.
- Karataş, F., Eriçok, B., & Tanrikulu, L. (2025). Reshaping curriculum adaptation in the age of artificial intelligence: Mapping teachers' AI-driven curriculum adaptation patterns. *British Educational Research Journal*, 51(1), 154-180. <https://doi.org/10.1002/berj.4068>
- Insights To Family Education /Retrieved:[https://niilmuniversity.in/ coursepack /humanities/ Insight _to_ Family _Education.pdf](https://niilmuniversity.in/coursepack/humanities/Insight_to_Family_Education.pdf)
- Izanlu,E. (2015) Identification the Components and Required Major Issues in the Field of Family According to Islamic life Style for the High School Curriculum. Ferdowsi university of Mashhad. (in Persian)
- Jenkins, J. M. & Handa, S. (2019). Parenting skills and early childhood development: production function estimates from longitudinal data. *Review of Economics of the Household*, 17(1), 121-147. doi: 10.1007/s11150-017-9376-y
- Madyawati, L. Nurjannah, N. & Mustafa, M. C. (2023). Integration between the western and islamic parenting models: content analysis in a literature review. *Jurnal Tarbiyatuna*, 14(2), 192-214. DOI:10.31603/tarbiyatuna.v14i2.10584
- Maleki, H. (2008). Curriculum Development (practical guide), Mashhad: Payam Andisheh. (in Persian)
- Mansell, C. D. (2013). Challenges facing the implementation of a parenting programme within a mainstream school setting (Doctoral dissertation, University of Birmingham).
- Marsh, c*Willis, J. (2007). Curriculum alternative approaches ongoing issues, Seyyed Ahmad Madani 2017 Tehran: Samt. (in Persian)

- Martinez, M. E., & Gomez, V. (2025). Active learning strategies: A mini review of evidence-based approaches. *Acta Pedagogica Asiana*, 4(1), 43-54. <https://doi.org/10.53623/apga.v4i1.555>
- McClelland, J. A. (1980). Evaluation of parenthood education components of vocational home economics programs in Iowa. Iowa State University.
- Michigan's High School Career and Technical Education Standards and Expectations/ Why Develop Content Standards and Expectations for High School? Retrieved:https://www.michigan.gov//media /Project /Websites /mde/CTE /cte_fcs/FCS_Course_Credit_Guide.pdf? rev=1ac6891 e1789433195cb15fb1df95007
- Moore, A. R. (1957). The Role of Health Education and Physical Education in Family Life Education. *The High School Journal*, 40(7), 246-252. Retrieved: <https://www.jstor.org/stable/41236857>
- Murtha, K, Larsen, B, Pines, A, Parkes, L, Moore, T. M, Adebimpe, A,... & Satterthwaite, T. D. (2023). Associations between neighborhood socioeconomic status, parental education, and executive system activation in youth. *Cerebral Cortex*, 33(4), 1058-1073. doi: 10.1093/cercor/bhac120
- National Commission on Family Life Education. (1968). Family life education programs: Principles, plans, procedures: A framework for family life education. *The Family Coordinator*, 17, 211-214. Retrieved :https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4615-7151-3_29
- Nurhuda, A. (2023). Islamic education in the family: concept, role, relationship, and parenting style. *Journal Corner of Education, Linguistics, and Literature*, 2(4), 359-368. DOI:10.54012/jcell.v2i4.153
- O'connor, L. (1990). Education for parenthood and the national curriculum. Progression or regression? *Early Child Development and Care*, 57(1), 85-88. doi.org/10.1080/0300443900570109
- Palm, G. (2018). Parent education and family life education: A critical link in early childhood education policy. *early years*, 4, 9. Retrieved: <https://www.ncfr.org/sites/default/files/2018-07/Executive%20Summary%20July%202018.pdf>
- Purwandari, S. Husna, A. N. & Tawil, T. (2022). Islamic parenting model to increase family literacy: a mixed method study. *International Journal of Islamic Educational Psychology*, 3(2), 111-129. DOI:10.18196/ijiep.v3i2.14039

- Pugh G. De'Ath E. (1984). Family Life Education: The Role of the School. In: The Needs of Parents. National Children's Bureau series. London: Palgrave.
- Relationships, Sexual health and Parenthood Education/A Framework Supporting Early Second Level Curriculum For Excellence Health And Wellbeing 2014: Retrieved: <https://www.edu.gov.on.ca/eng/curriculum/secondary/ssciences9to122013.pdf>.
- Rao. S., & Perry, Ch (2003), Convergent interviewing to build a theory in under-researched areas: principles and an example investigation of Internet usage in inter-firm relationships, *Qualitative Marke Research: An International Journal*, 6 (4), 236-247
- Robila, M, & Taylor, A. C. (Eds). (2018). Global Persps on Family Life Education. Springer International Publishing.
- Rahmawati, S. W. (2016). Holistic parenting: The contribution of islamic parenting in preventing school bullying in Jakarta, Indonesia. *Journal of Education and Social Sciences*, 5(2), 82-85. Retrieved :https://www.researchgate.net/publication/319234570_Holistic_Parenting_The_Contribution_of_Islamic_Parenting_in_preventing_school_bullying_in_Jakarta_Indonesia
- Schulze, C., von Huth, M., & Schlesinger, T. (2025). Analysis of teachers' cooperative learning strategies and practices in physical education. *Sport, Education and Society*, 30(1), 121-136. DOI:10.1080/13573322.2023.2277750
- Scott, W (2012), Theory of financial accounting. Translated by: Parsaeaan A. Tehran: Terme Publication.
- Shabdini, M. (2016). The center of peace, characteristics of the Islamic family. Qom: Zamzam Hedayat. (Text in Persian)
- Sims, D. C. & Skarbek, A. J. (2019). Parental Self-efficacy: a concept analysis related to teen parenting and implications for school nurses. *The Journal of School Nursing*, 35(1), 8-14. DOI: 10.1177/1059840518755871
- Social Science And Humanities ~ Family Students Department-Ministry of Education Curriculum Document Grades 11 and 12: Retrieved from: <http://www.yrdsb.ca/schools/aurora.hs/DeptPrograms/alted/Documents/HPC3O1%20Course%20Outline%202012.pdf>
- Social Sciences and Humanities/The Ontario Curriculum-Grades9 to12/REVISED:2013/Retrieved:<https://www.edu.gov.on.ca/eng/curriculum/secondary/ssciences9to122013.pdf>

- Sussman, M. B, Steinmetz, S. K, & Peterson, G. W. (Eds). (2013). Handbook of Marriage and the Family. Springer Science & Business Media.
- Surma, T., Vanhees, C., Wils, M., Nijlunsing, J., Crato, N., Hattie, J,... & Kirschner, P. A. (2025). Developing curriculum for deep thinking: The knowledge revival (p. 91). Springer Nature. Retrieved: <https://pureadmin.qub.ac.uk/ws/portalfiles/portal/626316714/978-3-031-74661-1.pdf>
- Suryana, D., & Kurnia, R. (2025). Introducing Local Culture through Local Content Curriculum to Young Children. *International Journal of Interdisciplinary Educational Studies*, 20(1). <https://doi.org/10.18848/2327-011X/CGP/v20i01/161-177>
- UNICEF. (2018). Health & family life education... 10 Years & Beyond. Children in focus, 15(2), 4. Retrieved : Children-in-Focus-UNICEF-2002_35d03d1afdfb8aaedaacb-f4bf033a99a-2.pdf
- Van Orman, D. S., Gotch, C. M., & Carbonneau, K. J. (2025). Preparing teacher candidates to assess for learning: A systematic review. *Review of Educational Research*, 95(3), 427-463. doi.org/10.3102/00346543241233015
- Wahlström, N. Alvunger, D. & Wermke, W. (2018). Living in an era of comparisons: comparative research on policy, curriculum and teaching. *Journal of Curriculum Studies*. 50(5), 587–594. doi.org/10.1080/00220272.2018.1502814